स्थानीय कोष अभिवृद्धी तालिम प्रतिवेदन

६-१० डिसेम्बर, २०१९, चितवन, ठिमुरा

CSRC
आत्मनिर्भर केन्द्र

विषयसूची

पृष्ठभूमि १
पहिलो दिन २
चेन्ज द गेम एकेडेमी के हो ? २
अपेक्षित परिणाम २
सहभागीहरूबाट बुझाई र अपेक्षा संकलन ३
स्थानीय कोष अभिवृद्धी र परिचालन ३
के हो स्थानीय कोष अभिवृद्धी ? ५
स्थानीय स्रोत परिचालनको प्रकार ५
स्थानीय कोष संकलनका विशेषताहरू ८
सहयोगीको प्रकार ९
दोस्रो दिन १०
सक्रिय सुनुवाई १०
स्थानीय स्रोत अभिवृद्धिमा सन्देश तयार गर्दा ध्यानदिनुपर्ने पक्षहरू ११
स्थानीय स्रोत खोजी, परिचालनका चरण र आयको स्रोतहरू १२
सहयोगी प्रोफाईलको महत्व चरणहरू १४
स्थानीय कोष अभिवृद्धी र उपयोगको योजना निर्माण सम्बन्धी अभ्यास १६
तेस्रो दिन १९
स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालनका लागि सञ्चार १९
सम्भावित सहयोगी पहिचान २०
प्रस्तुतीकरण क्षमता २१
छोटो समयमा प्रभावकारी सन्देश प्रवाह २२
चौथो दिन २५
अनलाईन कोर्ष २५
पाँचौ दिनः २६
स्थानीय कोष संकलन समूह गठन २६
कार्यात्मक टोलीको भूमिका २६
स्थानीय कोष संकलन योजना २८
समापन ३१
कार्यसुची र समय तालिका ३२
सहभागी ३६

पृष्ठभूमि

सामाजिक अभियान लगायत विकासको काममा स्रोतको आवश्यकता पर्छ । स्रोत भनेको आर्थिक, ज्ञान, मानवीय सबै खाले हो । स्रोत जुटाउन संस्था तथा सङ्गठनलाई सजिलो छैन । प्रस्तावना लेखेर स्रोत खोजी गर्ने कार्य आधारभूत तहका सङ्गठनका लागि कठिन काम हो । बाहिरी स्रोतमा मात्र भर परियो भने त्यो अभियान नभएर परियोजना हुने स्थिती हुन्छ । त्यसैले अभियानमा आवश्यक स्रोत आफैले जोहो गर्नुपर्छ । जुन दिगो र ब्यवहारिक हुन्छ ।

निश्चित अवधीको परियोजनाको लागि आएको रकम मात्र परिचालन गरेर दिगो सामाजिक रूपान्तरण हुन सक्दैन । त्यसैले संस्था, सङ्गठनहरूलाई संधै जिवित र दिगो बनाउन स्थानीय स्रोतको विकास र परिचालन जरूरी हुन्छ ।

स्थानीय स्रोत जुटाउने भनेर मात्र पुग्दैन । त्यसको लागि प्रतिवद्द व्यक्ति र तिनको समूहले काम गर्नुपर्दछ । स्थानीय स्रोत परिचालन मार्फत गरिएको सामाजिक रूपान्तरणको प्रकृयामा समुदाय र सरोकारवालाको पनि अपनत्व रहन्छ ।

Wilde Ganzen Foundation संगको सहकार्य र चेन्ज द गेम एकेडेमीको सहजीकरणमा ३ देखी १४ डिसेम्बर, २०१८ मा नेपालमा स्थानीय कोष अभिबृद्धी र परिचालन सहयोग सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम भएको थियो । उक्त तालिममा सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रबाट २ जनाले स्थानीय कोष अभिबृद्धी र २ जनाले परिचालन सहयोग प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम लिएका थिए । उक्त तालिममा सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रले स्थानीय कोष अभिबृद्धी तालिम संञ्चालन गर्ने योजना गरेको थियो ।

भूमि अधिकार अभियानमा स्थानीय तहमा कसरी स्रोत अभिवृद्दि भईरहेको छ ? अवका दिनमा यसलाई कसरी अझै सुदृढ बनाउन सकिन्छ भन्ने विषयमा स्थानीय कोष अभिवृद्दि तालिम आयोजना गरिएको हो । यस तालिमले सहभागीहरूलाई स्थानीय स्रोत खोजी गरेर नै भूमि अधिकार प्राप्तीको अभियान सञ्चालन गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वास सहितको सिकाई थपेको छ ।

तालिम ६ देखी १० डिसेम्बर, २०१९ मा चितवनको ठिमुरामा भएको थियो । १३ जिल्लाका भूमि अधिकार अभियानमा क्रियासिल सदस्य, अगुवा र अभियानकर्ता गरी २७ जना (१२ पुरूष १५ महिला) को सहभागीता थियो । तालिमको सहजीकरण प्रभा परियार, विष्णु शेर्मा र कुमार थापाले गरेका थिए ।

पहिलो दिन

चेन्ज द गेम एकेडेमी के हो ?

चेन्ज द गेम एकेडेमीले कम तथा मध्यम स्रोत भएका देशका संस्था तथा सङ्गठनहरूलाई कसरी स्थानीय स्रोत संकलन र परिचालन गर्न सकिन्छ भन्ने विषयमा समुदायको व्यक्तिहरूको क्षमता तथा शक्ती निर्माणको लागि सहजीकरण गरिरहेको छ । यसले विशेष गरी स्थानीय कोष अभिवृद्धी र अर्को स्थानीय परिचालन सम्बन्धी विषयमा सहजीकरण गरिरहेको छ । यी दुवैले सामाजिक रूपान्तरणको प्रकृयालाई दीगो बनाउने विषयलाई सहयोग पुऱ्याउँछ । चेन्ज द गेम एकेडेमीमा ४५ स्वयम् सेवक छन् । सोही विषयमा प्रशिक्षित गरिएको ९ सय समाजिक सङ्गठन छन् । ३ सय जनाले यो प्रकृयामा सहयोग गर्दै आएका छन् ।

तालिमको लक्ष्यः स्थानीय स्रोत परिचालन मार्फत सामाजिक अभियान/आन्दोलनको प्रकृयामा सचेतरूपमा योगदान पुऱ्याउन सबल, सक्षम तथा क्रियासिल अगुवा र अभियन्ता समुह तयार गर्ने ।

अपेक्षित परिणाम

- भूमि अभियानकर्मीहरूलाई सामाजिक रूपान्तरणको प्रकृयामा स्थानीय स्रोत परिचालन अभ्यासबारे सहभागीतामूलक ढंगले ज्ञान हाँसिल गरी स्रोत खोजी र परिचालन गर्ने सिप बढाउने । साथै सामाजिक रूपमान्तरणको प्रकृयामा स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालनको महत्वबारे स्पष्ट गराउने ।
- स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालनको कार्यप्रकृयाबारे गहिरो अभ्यास, घटना अध्ययन र अनुभवहरूको निचोडहरूबाट सिक्दै स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालन सम्बन्धी योजना निर्माण र सहजीकरण शिप विकास गर्ने ।
- अगुवा, अभियानकर्ता र सहजकर्तामा आपसको स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालन सम्बन्धी ज्ञान र परिवेशजन्य अनुभवहरू साटासाटा गरेर नयाँ सिकाईहरू हाँसिल गर्ने वातावरण बनाउने ।

सहभागी परिचय

सहभागीहरूलाई चित्र कार्ड वितरण गरिएको थियो । उस्तै चित्र पर्ने दुई जनावीच साथी बनाईयो । परिचय गर्दा स्थानीय स्रोत खोजीमा आफुले गरेको एउटा अभ्यास सहित एकले अर्को साथीको परिचय गरिएको थियो । नामले मात्र भन्दा पनि कामसँगै जोडीदा साथी पनि चिनिने र अनुभवहरू पनि बाँडिने भएकाले यस अभ्यासबाट सवै सहभागी चाँडै एकअर्का प्रति नजिकिई सिकाई आदान प्रदान गरेका थिए ।

परिचयको क्रममा गोप्य साथीका लागि गोला प्रथाद्वारा नाम टिप्न लगाईयो । आफुलाई जस्को नाम आउँछ तालिम अवधीभर त्यो साथीको हेरचाह गर्ने ध्यान दिने र अन्तिम दिन मात्र आफ्नो गोप्य साथीलाई केही चिनो दिएर विदा गरिएको थियो । यसले कामसँग आत्मीयता जोडेको थियो ।

घर धन्दाः तालिमलाई सहभागीमुलक बनाउन घर धन्दा टोली बनाईयो । तालिम अवधीभर, व्यवस्थापन, समीक्षा र पृष्ठपोषणको जिम्मेवारी सहभागीहरूले हरेक साँझ दुईजनासँग तालिम कस्तो भयो । सहजकर्ताले सुधार गर्नुपर्ने कुराहरू के के भए । व्यवस्थापन कस्तो भयो । कुन सहभागीलाई सघाउन आवस्यक छ ? यि विषयमा सुझाव लिईयो । जसले प्रत्येक दिनको तालिम सहजीकरण र व्यवस्थापनमा सहयोग पुगेको थियो ।

बुझाई र अपेक्षा संकलन

बुझाई	अपेक्षा
- स्थानीय कोष भनेको आफ्नो समुदायमा भएको स्रोत र साधन प्रयोग गरि गरिने अभियान वा काम हो । - स्थानीय कोष उपयोग गरि गरिएको काम वा विकास दिगो हुन्छ । - स्थानीय स्रोत उपयोगले सम्बन्ध र शक्ती बढाएको हुन्छ । त्यसले अपनत्व बढाउँछ । - स्थानीय कोष खोजेर गरिएको ठाउँको भूमि अधिकार आन्दोलन अहिले पनि निरन्तर चलिरहेका छ । त्यसैले स्थानीय कोष भरपर्दो र नियमित हुन्छ । - सामुहिक खेती, सङ्गठनको पसल, कृषि उद्यम, आन्दोलन कोष स्थानीय स्रोत हो । - दान, भेटी, चन्दा, स्थानीय स्रोत हो । - पैसामात्र नभई प्रविधिक र भौतिक स्रोतहरू स्थानीय स्रोत हुन् । जस्तो सामुदायिक घर, पालिकाको हल, स्रोत व्यक्ति, विचार आदीलाई पैसा भुक्तानी नदिई प्राप्त गर्न सकिन्छ ।	- स्थानीय कोष अभिवृद्धीका चरणहरू के के हुन् ? स्थानीय सरकारसँग भएको स्रोत उपयोग बढाउन योजना निर्माण प्रक्रिया के हुन सक्छ ? - प्रस्तावना कसरी लेख्ने र सरोकारवालाहरूलाई कसरी प्रभाव पार्ने ? - अन्तराष्ट्रीय सहयोगी भन्दा पनि स्थानीय तहको एक ब्यक्ति पनि सहयोगी बन्न सक्छ । तर, उनिहरूलाई कसरी उत्साहित बनाउने ? सहयोग जुटाउने ? - स्थानीय कोष अभिवृद्धीको लागि कसरी सहयोगीलाई प्रभाव पार्न सकिन्छ । उनिहरूलाई प्रभाव पार्ने तरिका र औजारहरू के हुन सक्छन् ? - सञ्चार र सन्जालीकरणलाई कसरी ब्यवस्थित गर्न सकिन्छ ? - सहि सूचना र सञ्चार कसरी गर्ने ? - स्थानीय कोष अभिवृद्धीका सम्भावनाहरू के के हुन सक्छन् । जस्तो आन्दोलन कोष जस्तै......।

स्थानीय कोष अभिवृद्धी र परिचालन

संसारभर आफ्नो आम्दानी वा कमाईबाट केही अंश अरुलाई कुनै विशेष कारणका लागि सहयोग गर्ने संस्कृति छ । विभिन्न च्यारिटी सो गरेर कोषहरू जम्मा हुन्छ । त्यो कोषमा जम्मा भएको रकम सामाजिक काममा लगानी हुन्छ । नेपालमा विदेशबाट आउने धेरै स्रोतहरू पनि यसरी नै आएका हुन् ।

स्थानीय कोष अभिवृद्धी भनेको हामीले प्रस्तावना लेखेर वा नलेखिकन स्थानीय तहमा भएको आर्थिक, भौतिक र प्राविधिक सहयोग जुटाउनेप्रकृया हो । टिफिन खाँदा बचेको पैसा, मानो मुठी संकलन, पुराना तर लगाउन मिल्ने सफा कपडा, त्यस्तै भूमि अधिकार मञ्चले गर्दै आएको सामुहिक श्रमबाट उठेको पैसा यी सबै स्थानीय कोष हुन् । यो हामीले जति बेला पनि उठाउन सक्छौं । यसको लागि लामो प्रस्तावना लेखी राख्नु पर्दैन । अहिले स्थानीय तह छ । त्यहाँबाट पनि स्रोत जुटाउन सकिन्छ । जस्तो : कपिलवस्तु जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चले गाउँपालिका र नगरपालिकाबाट स्रोत जुटाएर साईकल यात्रा गरेको थियो । सभा भयो ।

कोष अभिबृद्धिका लागि मौसमी बाली, मुठी संकलन गर्ने । स्थानीय उत्पादनलाई बजारसम्म पुर्‍याउने र त्यो विचको आम्दानीलाई कोषमा जम्मा गरी कामहरू गरियो । साथै विद्यार्थीहरू मिलेर खुत्रुके बचत गरी संकलन गरिएको रकमले किशोरीहरूको क्षमता विकास लगायत शसक्तिकरणका कार्यक्रममा खर्च गरियो । भेडाको उन संकलन गर्थ्यौं । त्यो शिप भएको गाउँ गाउँका दिदी बहिनीलाई बुन्न दिने । जब हामीलाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्न स्रोत चाहिन्छ । त्यतीखेर महिलाहरूले बुनेको सामग्री बिक्री गरी कार्यमहरू सञ्चालन गरेका थियौं । होमस्टे सञ्चालन गर्ने समिति छ । होमस्टेमा पहुना आउँदा समितिले पालै पालो गरेर सबैको होमस्टेमा राख्ने व्यवस्था मिलाउँछ । र, पैसा पनि समितिले बुझ्छ । नाफाको ५० प्रतिशत सामाजिक काममा लगाउने गरिएको छ ।

- सरस्वती ब्यञ्जनकार, ललितपुर

समाज परिवर्तनका लागि समुदायको पनि विभिन्न भूमिकाहरू हुन्छ । २०७२ को भुकम्प पछिको स्थितीमा समुदायले धेरै योगदान गरेको छ । बैंक, उद्योग, कलकारखाना, सामाजिक संघ सङ्गठन, सरकार लगायत सवैको सामाजिक सुरक्षाका लागि कोष छुट्याएका हुन्छन् । त्यस स्रोतबाट हामीले सोही प्रकृतिका रूपान्तरणका काम गर्न सक्छौं । अहिले विभिन्न कम्पनिहरूले सामाजिक सुरक्षामा लागि छुट्याएका कोष मनोमानी खर्च गरेका छन् ।

बैंकहरूले ट्राफिक नियमको पालना गरौं भनेर बाटै भरी बोर्डहरू टाँगेका छन् । कसैले सिमेण्ट उत्पादन गरेर सुरक्षित घर र सुरक्षित परिवारको नाममा विज्ञानपनहरू राख्ने, बजाउने र कसैलाई चन्दा दिएर कोषहरू सकेका छन् । कुनै बैंकहरूले महिला, ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिकाको खाता खोलेबापत जीवन बीमाको स्कीम ल्याएर यस्तो प्रकृतिको स्रोतहरू सकेका छन् । त्यसैले ति स्रोतहरूको खोजी गरी साँचिकै सामाजिक रूपान्तरण र परिवर्तनको काममा लगानी गर्नुपर्छ ।

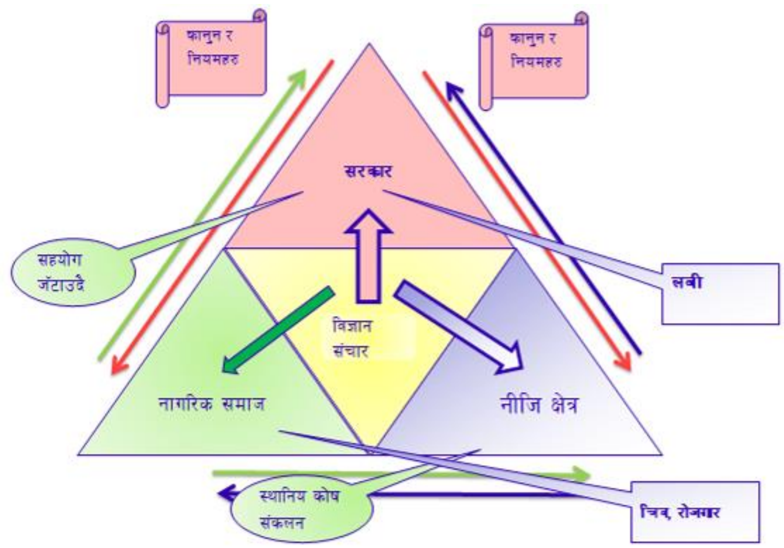

स्रोत स्थानीय तहमै छ । भूमि तथा कृषि अधिकार अभियान लगायत अन्य सामाजिक कामका लागि आफु तयार हुनुपर्छ । स्पष्ट उद्देश्य र योजना चाहिन्छ । ईच्छा शक्ति चाहिन्छ । अहिले धेरै शक्ति सरकारसँग छ । साथै स्रोत पनि । स्रोत नागरिक समाजले रूपान्तरणका लागि भूमिका निर्वाह गर्न सक्छ । तर स्रोत छैन । नीजि क्षेत्रसँग स्रोत छ । तर सरकारले जे भन्छ त्यही मान्छ । सरकारसँग शक्ति र स्रोत दुवै छ । तर सञ्चार माध्यम र नीजि स्रोत प्रतिको झुकाव बढी छ । किनकी सरकार भन्दा पनि दलको हैसियत देखाएर उनिहरू गिरेको अवस्था छ ।

स्थानीय कोष अभिबृद्धिको लागि नीजि क्षेत्रसँग बढी संवाद, छलफल र बहस जरूरी छ । सकारसँग स्रोत नीति नियम र कानुन छ । त्यसमा बढी लबिङको आवश्यकता पर्छ । सञ्चार माध्यम जोसंग बढी शक्ति र स्रोत छ । त्यसैको पछी छ । त्यसैले हामीले गरेको कामको प्रभावकारीता बाहिर ल्याउन उनिहरूलाई स्वपरिचालन गर्न जरूरी छ । ताकी हामीले गरेको काम बाहिर आयो भने नै हामीलाई स्रोत पत्याउने हो ।

स्थानीय कोष अभिवृद्धी र उपयोगका लागि सरकार, नीजि क्षेत्र, सञ्चार र नागरिक समाज मुख्य हुन् । उनिहरूलाई प्रभाव पार्न सकियो भने स्रोत जुटाउन सकिन्छ । तर स्रोतको लागि पहिला आवश्यक बजेट कति हो ? क-कसले अनुदान दिदै छ ? कति सहयोगीहरूमा निर्भर भइएको छ ? कति सहयोगीहरू समक्ष निर्भर हुन चाहेको छ भन्ने कुरा स्पष्ट हुन जरूरी छ ।

भूमि अधिकार मञ्चले समुदायमा काम गर्दा योजना पेश गर्छौं । १ वर्ष अघि खानेपानीको काम हामी आफैले गरेको थियौं । काम गर्दा बचेको पैसा मञ्चको खातामा ११ हजार जम्मा गरेका थियौं । उक्त पैसाले भूमि अधिकार आन्दोलन गर्न सहयोग पुगको थियो । साथै प्रत्येक गाउँ भूमि अधिकार मञ्चमा आन्दोलन कोष छ । बिभिन्न अभियानहरूमा जाँदा त्यही आन्दोलन कोष प्रयोग गरी अगुवा सहभागी हुन्छन् । गाउँहरूमा सरकारले ल्याएको नीति र अधिकार प्राप्तीको विषयमा शिविर गर्दा खाना र तरकारी गाउँले नै ल्याउँन् ।

- ढाकाराम रेग्मी, सुर्खेत

के हो स्थानीय कोष अभिवृद्धी ?

सहभागीबीच छलफल

- नगरपालिका, सामुदायिक वन संघ संस्था, वडा कार्यालयको बजेटको दावी र उपयोग ।
- आकस्मिक कोष, मानो मुठी संकलन, सदस्यता नविकरण तथा वितरण, अन्य संघ संस्था तथा सरकारी निकायको स्रोत उपयोग गर्ने ।
- सामुदायिक घर, पहुना घर, सरकारी भवन तथा हल, आदी स्थानको उपयोग गरी तालिम, बैठक तथा छलफल गरिएको । उक्त सामुदायिक संरचना प्रयोग गर्दा अन्यको तुलनामा कम स्रोत अथवा निशुल्क उपलब्ध भएको ।
- समुदाय तहमा तालिम सहजीकरण गर्दा प्राप्त रकमको २५ प्रतिशत मञ्च तथा संस्थामा राख्ने गरिएको ।

स्थानीय व्यक्ति, संस्था सङ्गठनलाई संलग्न गरी परिचालन गरिन्छ । यसले सामाजिक परिवर्तनलाई समर्थन गर्छ । साथै स्थानीय कोषका लागि पैसा, सेवा, सामान, ज्ञान, समय र नैतिक समर्थनको साथ सहयोग रहन्छ । हरेक कार्यक्रममा सहयोगीहरूलाई सहभागी हुन निमन्त्रणा गरिन्छ ।

कोष अभिबृद्धि भिख हैन । यो कसैलाई उत्पिडन गरेर पनि लिँइदैन । र जवरजस्ती गरेर पनि मागीदैन । यो खुसीलेर सहयोगीहरूले राम्रो भावनाले उपलब्ध गराउने स्रोत हो । यसले सबैको हितको लागि सोचेको हुन्छ । भावना बोकेको हुन्छ । यो दिगो र निरन्तर चल्छ ।

स्थानीय स्रोत परिचालनको प्रकार

एक ब्यक्तिदेखी अर्को व्यक्तिः स्थानीय कोष संकलनको लागि पहिलो ब्यक्ति व्यक्तिबीचको सहयोगको आवश्यकता पर्छ । संधै त्यो पैसाको मात्र हुन्छ भन्ने हैन । ज्ञान, शिप र क्षमताको पनि विचार गर्नुपर्छ । साथै मित्रताको पनि । आफुसँगको बलियो मित्राता र विश्वास छ भने एकले अर्कोलाई सहयोग पुऱ्याउन सक्छ ।

दीर्घकालिन लगानी र प्रतिवद्दताः जव स्थानीय स्रोतको पहिचान हुन्छ । त्यो कति समयको लागि हुन्छ, भन्ने कुरा महत्वपुर्ण हुन्छ । बरू सानो होस् । निरन्तर होस् । अहिले धेरै बाह्य स्रोतहरू ह्वार आउँछन् । त्यतिकै विलाउँछन् । समुदायमा कुनै

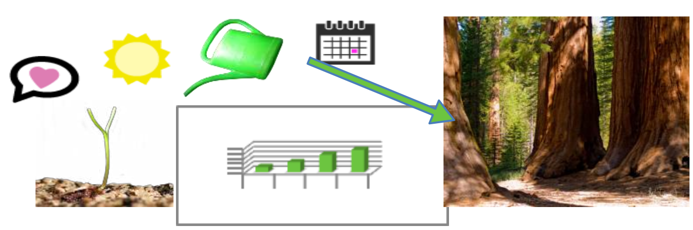

परिवर्तन र प्रभाव भएको हुँदैन । कार्यक्रम सकिन्छ । यसले परिवर्तन आउँदैन । त्यसैले सहयोग गर्ने व्यक्ति वा निकाय लामो समयसम्म सहयोग गर्ने प्रतिवद्दता भएको छनोट गर्नुपर्छ ।

मन र मस्तीष्कदेखी सहयोगः भईहाल्छ नी ! गरिहाल्छु नी ! भनेर लगार्ने सहयोगी पनि समुदाय/समाजमा धेरै भेटिन्छन् । त्यसैले यो विषयमा चनाखो हुन जरूरी छ । जसले सहयोग गर्ने हो । त्यसको विषयमा आफु जानकार हुन जरूरी छ । नत्र समय बर्वाद हुन्छ । स्रोत हुँदैन । त्यसैले पहिले आफ्नो उद्देश्य स्पष्ट पार्नुपर्छ । सहयोगीको मनमा बिझ्यो भने मात्र उसले मनै देखी सहयोगको हात बढाउँछ । त्यसले निरन्तरता पनि पाउँछ ।

व्यक्तिगत सम्बन्ध र प्रभावः यसमा सहयोग लिने र दिने दुवैको सम्बन्धलाई हेरिन्छ । दुवैको सम्बन्ध र प्रभाव राम्रो छ भने अन्य स्थानबाट पनि स्रोत जुटाउन सकिन्छ । त्यसैले सम्बन्ध राम्रो र बलियो छ भने कोष अभिबृद्धि र परिचालन दीगो हुन्छ । साथै दुवैले दुवै प्रतिको विश्वास पनि उत्तिकै आवश्यक छ ।

साथी र सम्बन्धः सहयोगी कम्पनि, संस्था, सङ्गठन, जो कोही पनि हुन सक्छ । मित्रताले पनि स्रोतको खोजी र परिचालन गर्न सकिन्छ । गाउँपालिका र नगरपालिकामा भूमि अधिकार मञ्चको अगुवाहरूको राम्रो चिनजान र मित्रता छ भने त्यहाँबाट स्रोत लिन कुनै समस्या हुँदैन । साथै साथी मात्र भएर हुँदैन । दुवैले एक अर्कालाई बुझेको र स्वीकार गरेको हुनुपर्छ ।

अनुरोध गर्न सक्ने हिम्मतः कतिले विभिन्न काम लिएर कुनै ब्यक्ति वा निकायमा पुग्छ । तर बोल्न सक्दैन । आफ्नो कुरा स्पष्ट राख्न सक्दैन भने, त्यसरी स्रोत संकलन हुन सक्दैन । त्यसैले तथ्य सहितको स्पष्ट सुचना दिन सक्ने र प्रभाव पार्न सक्ने ब्यक्तिले स्रोतको खोजी र परिचालन गर्न सक्छ । त्यसैले सम्बन्ध र आँट दुवै चाहिन्छ ।

समुह कार्य र समर्थन : स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालनमा जिम्मेवारी लिनुपनि पर्छ र दिनु पनि पर्छ । आफैले सबै गर्छु भनेर हुँदैन । साथै टिमको समर्थनको पनि जरूरी छ । आफु एक्लैको निर्णय वा समुहवीचको मनमुटावले स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालन हुन सक्दैन । समुह कार्य मार्फत सहयोगीलाई निरन्तर सुचना दिने, अपडेट गराउने र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सके स्रोत निरन्तर हुन्छ । समर्थनहरू पनि जुट्दै जान्छ ।

स्रोत निर्माण

स्रोतकुनै पनि विषयलाई अघि बढाउनका लागि महत्वपूर्ण साधन हो । यो पानीको मुहान भने जस्तै स्रोतबिना कुनै पनि कार्यको थालनी गर्नु सम्भव छैन । स्रोत कुनै पनि चित्र, वस्तु जन्माउने, उत्पादन गर्ने, हुर्काउने, विकास गर्ने आधार हो । स्रोतमाध्यम मात्र नभई कार्य थालनीको आधार पनि हो । भूमि अधिकार आन्दोलनमा पनि श्रोतको आवश्यकता पर्छ । तर स्रोतभन्दैमा आर्थिक मात्र भनेर बुझ्नु हुन्न ।

स्रोतमूख्यरुपमा चार प्रकारका हुन्छन् :

१.विचार स्रोत

यो कुनै पनि आन्दोलनका लागि आवश्यक मूख्य स्रोत हो । आन्दोलनले विचार निर्माण गर्ने प्रक्रियालाई सहयोग गर्दछ । अगूवाको विचार दूरदृष्टि भएको र आन्दोलनको उद्देश्य प्राप्त गर्ने विचारधारा भएको हुनुपर्दछ । यस स्रोतलाई आफैँ वा अन्य स्थानबाट ज्ञान आर्जन गरि वृद्धि गर्न सकिन्छ । विचारकै आधारमा मात्र अभिलेखन गरि आन्दोलनको रणनीति बनाउन सकिन्छ ।

२. मानव स्रोतः

कुनै पनि व्यक्तिमा भएको ज्ञान, सीप र क्षमता नै मानव स्रोत हो । अगूवामा अगूवाई गर्ने क्षमता वृद्धिका लाीग मानव स्रोत निकै महत्वपूर्ण छ । विचारलाई व्यवहारमा ल्याउने मानव स्रोत चाहिन्छ ।

३. सङ्गठन र नेतृत्व :

नेतृत्व कुनै पनि कार्यको सुरुवात गर्नमा मात्र सिमित रहँदैन । सुरुवात गरेको कार्यलाई अपेक्षित उपलब्धि प्राप्ती गरि समापन गर्नु नै नेतृत्व गर्नु हो । अगूवालाई नेतृत्व प्रदान गर्नका लागि सङ्गठनको मूख्य भूमिका छ । यसका लागि सङ्गठन स्वपरिचालन गर्ने क्षमता तथा योजना निर्माण गर्न सक्नुपर्दछ ।

४. आर्थिक तथा भौतिक :

अर्थसँग जोडिएका स्रोतलाई आर्थिक स्रोत भनिन्छ । अगूवाले कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आर्थिक र भौतिक दुवै स्रोतको खाँचो पर्दछ । कुनै पनि विचारलाई रणनीति निर्माण गरेपछि सङ्गठनले नेतृत्व प्रदान गर्दछ । तर रणनीति अनुरुपको कार्य सम्पन्न गर्नका लागि भने आर्थिक तथा भौतिक स्रोतको खाँचो पर्दछ ।

साभार : अगुवा भूमि अधिकारकर्मीका लागि प्रशिक्षण कार्यशाला, असोज, २०७५, सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्र

स्थानीय कोष संकलनका विशेषताहरू

स्थानीय कोष अभिवृद्धी र परिचालन गर्न त्यति सजिलो छैन । शुरूमा यसको बाटो पहिल्याउन अलिक कठिन छ । तर, निरन्तरता दियो भने फेरी यो जति सहज अरू छैन । यसका लागि पहिला जो स्रोत खोजीका लागि स्वपरिचालित हुने अगुवा हुनुहुन्छ । त्यो व्यक्तिमा सहनसिलता हुनुपर्छ । सबै सहयोगीले भनेको मान्दछन् भन्ने छैन । कसैले नमान्न पनि सक्छन् । तर, त्यो व्यक्ति वा निकाय मानेन भनेर आक्रोसित हुने वा फरक व्यवहार गर्नु हुदैंन । धैर्य हुनुपर्छ ।

उपलब्ध स्रोतको उपयोग कसरी भएको छ । त्यो दिने व्यक्ति र कसका लागि ल्याएको हो । दुवै सामु जवाफदेहिता र पारदर्शिता भने कायम राख्नुपर्छ । ता की कतैबाट पनि प्रश्न नओस् । साथै सेवा पाउने व्यक्ति र सहयोग दिने व्यक्ति दुवैलाई सदैव खुशी राख्न सक्यो या विश्वास दिलाउन सकियो भने मात्र स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालनलाई निरन्तरता दिन सकिन्छ । त्यस्तै स्थानीय कोष अभिवृद्धीगर्ने जो स्वयम्सेवक अथवा अगुवामा लगनसिलताको भाव हुनुपर्छ । स्थानीय कोष आफुले कमाउनको लागि हैन । रचनात्मक काम गरेर देखाउँछु भन्ने भावना हुनुपर्छ । त्यस्तै स्थानीय कोष संकलनका प्रमुख विशेषता मध्ये एकतालाई कहिल्यै भुल्न हुन्न । यी चार खम्बा बिना स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालन गर्न सकिदैन ।

सहयोगीको प्रकार

स्थानीय स्रोत अभिवृद्धीका लागि पहिला सहयोगीहरूको पहिचान गर्न आवश्यक छ । सहयोगी पहिचान भए पश्चात कुन रणनीति अपनाएर सहयोग उपलब्ध गराउन सकिन्छ भन्ने कुरा महत्वपुर्ण हो । सहयोगीहरू अन्तराष्ट्रिय, राष्ट्रिय र स्थानीय तहमा छन् । यसमा पनि सरकार, संघ संस्था, कम्पनि, फाउण्डेसन, स्वयम्सेवक र व्यक्तिहरू हुन्छन् । त्यसैले सहयोगीहरू पहिचान गर्दा कुन अवस्थाको स्रोत खोजी गर्ने हो । सोही अनुसार पहिचान गर्नुपर्छ । आफ्नो क्षमता र शक्ति कहाँ सम्म छ । त्यहीको सहयोगीबाट भरपुर स्रोत खोजी र उपयोगको अवसर जुटाउनुपर्छ ।

दोस्रो दिन

पहिलो दिन गरिएको छलफलको विषयमा समीक्षा गरियो । दुईजनावीच सिकाई आदान प्रदान पश्चात भन्न मन लागेको सहभागीले आफ्नो कुरा सवै सहभागीवीच राखेका थिए ।

- भूमि अधिकार अभियानमा गरिएको अभ्यासलाई थप व्यवस्थित गर्नको लागि स्थानीय कोष अभिवृद्धी र सहयोगी विश्लेषणले सहयोग पुग्यो ।

- धेरै स्रोतहरू स्थानीय तहमा रहेछन् । हरेक स्थानमा कम्पनि छन्, बैंक छन् । सहकारीहरू छन् । तिनिहरूबाट सहयोग लिन सकिने देखियो ।

- हामीले स्थानीय स्रोत खोजी गरेको अभियानको अभिलेखन गरेनौ भन्ने लाग्यो । किनकी हामीले स्थानीय स्रोत उठाएर गरिएको अभियानलाई सञ्चार माध्यम मार्फत प्रचार र प्रसार गर्न सकिएको भए स्थानीय तहबाट थप स्रोत जुटाउन सजिलो हुने देखियो ।

- जिल्ला र राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चको सम्मेलनमा गाउँपालिका र नगरपालिकाबाट सहयोगको लागि अपिल गर्दा सानो प्रस्तावना सहित लगेका थियौं । पहिला गरेको सम्मेलनको प्रतिवेदन र फोटो थियो । त्यसबाट पनि उनिहरूलाई विश्वास दिलाउन सकियो । साथै सवै दलका नेता कार्यक्रममा देखिए पछी उनिहरू सहयोग गर्न ईच्छुक भए । र, सयोग पनि गरे ।

- पहिलो हामी आफै प्रष्ट हुनुपर्छ । साथै स्पष्ट सन्देश बनाउनुपर्छ, ताकी सहयोगीलाई चाँडै विश्वस्त बनाउन सकियोस् । सहयोगी अनुरोध गरिएका सबैले सहयोग गर्न सक्दैनन् । सहयोग गरेन भनेर कहिल्यै पनि उनिहरूलाई नकरात्मक दृष्टिकोणले हेर्नु हुँदैन ।

सक्रिय सुनुवाई

सक्रिय सुनुवाईमा एकले सन्देश दिने र अर्कोले सन्देश प्राप्त गर्ने हुन्छ । सहयोगीलाई प्रभाव पार्नको लागि स्पष्ट सुचना लिएर जानुपर्छ । सक्रिय रूपमा सुन्ने र आफ्नो कुरा राख्ने असल अगुवा हो । असल सुनुवाई भनेको सञ्चार गर्ने व्यक्ति वा वक्तताले भनेको कुरा ध्यान दिएर सुन्ने प्रक्रिया हो । यसको लागि बोलिरहेको वा सञ्चार गरिरहेको व्यक्ति प्रति ध्यान दिनु जरूरी हुन्छ । असल सुनुवाईलाई मद्दत गर्न, बोल्ने व्यक्तिले दिने सन्देश स्पष्ट, वैधानिक, विश्वसनिय हुनु पर्दछ ।

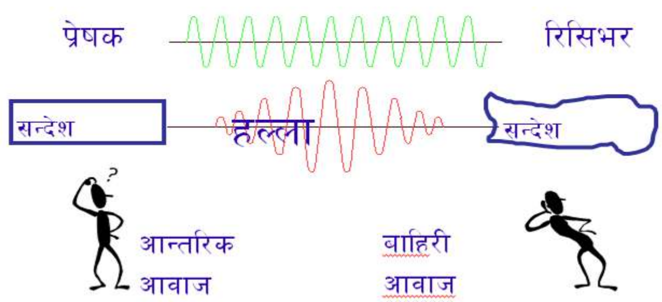

- असल सुनुवाईका लागि दोहोरो सञ्चार महत्वपूर्ण हुन्छ ।
- सञ्चार यस्तो प्रक्रिया हो, जहाँ दुई वा सोभन्दा बढी पक्षले जानकारी आदान-प्रदान गरिरहेका हुन्छन् ।
- शव्दद्दारा ७ प्रतिशत सञ्चार भइरहेको हुन्छ ।
- भनाई वा बोलाईबाट ३८ प्रतिशत सञ्चार भइरहेको हुन्छ ।
- शारिरीक हाउभाउबाट ५५ प्रतिशत सञ्चार भइरहेको हुन्छ ,

स्थानीय स्रोत अभिवृद्धीका लागि सन्देश तयार गर्दा ध्यानदिनुपर्ने पक्षहरू

- पर्याप्त सूचना, स्रोत सामग्री र त्यसको विश्लेषण
- रणनीतिक हिसावको सोचाई
- लाभग्राही र सरोकारवाला त्यस विषयमा सहमत छ वा छैनन्, सुनिश्चित गनुपर्छ
- सन्देश वा पत्र जहाँ पेश गर्नुपर्ने हो, त्यसको संरचनाको विषय थाहा पाउनुपर्छ ।
- यो सार्वजनिक गर्न ठिक छ वा छैन, सुनिश्चित हुनुपर्छ ।
- स्पष्ट उदाहरणहरू पनि समावेश गर्नुपर्छ ।
- शव्द र लेखनमा सचेत रहनुपर्छ ।
- सत्यमा अडिग रहनुपर्छ
- उचित सन्दर्भ सामग्रीको उपयोग गर्नुपर्छ
- रचनात्मक र विकल्प दिने खालको हुनुपर्छ ।

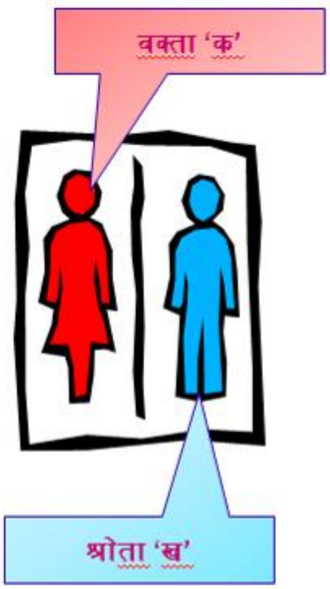

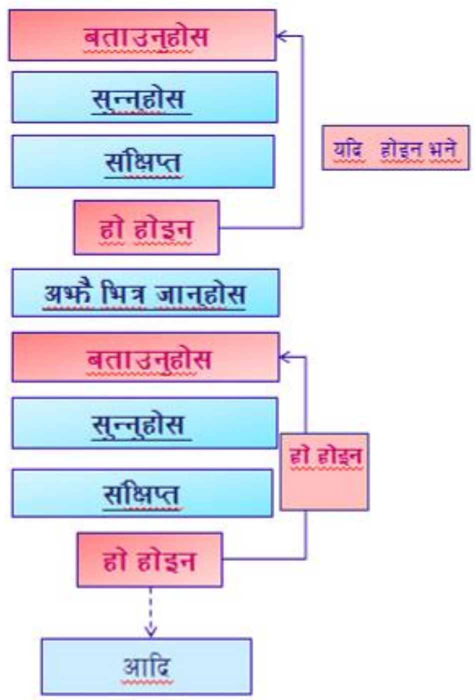

अभ्यास

३ समूह बनाइयो । ३ वटा समुहमा स्थानीय सहयोगीसँग ५ मिनेटको अभ्यास गरियो । 'क" (कोष .संकलनकर्ता परियोजना प्रस्तुत गर्दछ , ध्यान दिएर सुन्छ र 'सम्बन्ध' सिर्जना गर्दछ । 'ख' (.सहयोगी) : सुन्छ, अनुरोध गर्न प्रतिक्रिया, आफ्नै चासो वर्णन गर्दछ । ग ((अवलोकनकर्ता) के राम्रो हुन्छ, के सुधार गर्न सकिन्छ ?

यो अभ्यासले कुन हद सम्म तपाई सन्देश दिनेको कुरा बुझियो ? सन्देश दिने व्यक्तिसँग कसरी जोडिएको महसुस गरियो ? अवलोकन कर्ताले सन्देश दिने र सुन्नेको हाउभाउ कस्तो रह्यो ? सुन्नेले ध्यान दियो कि दिएन ? शब्दहरू कसरी र कस्तो प्रयोग भयो ? यस विषयमा अवलोकन गरिएको थियो । यो अभ्यासलाई तिन जनावीच तीन पटक गरियो ।

सक्रिय सुनुवाईको निश्कर्ष

सवै कुराको ध्यान दिएर सुन्ने । सुनुवाई भनेको अर्गानिक हुनुपर्छ । दुषित हुनु हुन्न । यसको मतलव सही सुन्नुपर्छ । हरेक कुराहरूको गहिऱ्याईमा पुग्नुपर्छ । प्रोत्साहन दिनुपर्छ । खुला प्रश्नहरू राख्नुपर्छ । साथै सन्देश दिनेले प्रष्ट कुरा राख्नुपर्छ र सुन्ने व्यक्तिले अधिकतम ध्यान दिनुपर्छ । सफल सञ्चारका लागि खुला प्रश्न, बन्द प्रश्न, वक्तृत्व प्रश्न र सुझात्मक प्रश्नहरू प्रयोग गर्नुपर्छ । जस्तोः

खुला प्रश्नहरूः के हुन्छ यदि...........?"
बन्द प्रश्नहरू : "तपाईलाई के मन पऱ्यो ?"
वक्तृत्व प्रश्नः " हामी अभियान सफल भएको चाहन्छौं, हैन र ....?"
सुझात्मक प्रश्नहरू : "मलाई आशा छ कि तपाई म सँग सहमत हुनुहुन्छ ....?

स्थानीय स्रोत खोजी, परिचालनका चरण र आयको स्रोतहरू

स्थानीय स्रोत खोजीका लागि १० वटा चक्रहरू छन् । यी चरणहरूमा आफ्नो क्षमता विश्लेषण गरेर थप स्रोतहरूको खोजी गरिन्छ । साथै दश चरणमा पनि सहयोगी, सरोकारवाला, लाभकर्ता आदीको विषयमा विश्लेषण गरेर मात्र कोष आवश्यकताको चरणमा पुगिन्छ ।

आफ्नो अर्थ स्थितिः स्थानीय कोष अभिवृद्धीको पहिलो चरण भनेको आफ्नै अर्थ स्थिति बुझ्नु हो । आफुसँग कति स्रोत छ । जुन काम गर्न लागेको समुदाय वा अन्य व्यक्तिसँग कति छ । साथै अव आवश्यकता कति हो ? के के को लागि आवश्यकता हो । त्यो स्थिति पहिल्याउनुपर्छ ।

सम्भावीत सहयोगीहरूः उद्देश्यसँग मिल्ने सम्भावीत सदस्यहरू को को हुन सक्छन् । उनीहरूको सूची तयार गर्नुपर्छ । सूची तयार गरी सहजता, समन्वय र सहकार्यमा लागि प्राथमिकरण गर्नुपर्छ ।

सम्भावित सहयोगीको प्रोफाईल तयारः सहयोगीको पहिचान र प्राथमिकिकरण पश्चात कस्तो प्रकृतिको सहयोगी हो । उद्देश्य मिल्छ या मिल्दैन । उक्त सहयोगीले हालसम्म गरेको कामको अवस्था कस्तो छ । सहयोग निरन्तरताको अवस्था कस्तो छ ? यी कुराहरूलाई विचार गर्न सहयोगीहरूको छुट्टा छुट्टै प्रोफाईल तयार गर्नुपर्छ ।

सहयोगी रोजाईः स्रोत खोजी र परिचालनका लागि सहयोगी भेटेर मात्र हुँदैन । सहयोगी लाभग्राही प्रतिको कति समानुभूती भएको छ । सहयोगको अवस्था के रहन्छ । साथै निरन्तरता कतिको हुन्छ । जवाफदेहिता र पारदर्शिता छ की छैन । लिनेको मात्र हैन । दिनेको पनि पारदर्शिता र जवाफदेहिता उत्तिकै महत्वपुर्ण हुन्छ ।

समुह गठनः स्रोत उपलब्धताको निश्चित भए पश्चात हामीले काम गर्ने समुह तयार गर्नुपर्छ । स्रोतको उपयोग कसरी गर्ने । यसमा समुदायको सहभागीता कहाँ रहन्छ । साथै स्रोतको व्यवस्थापन र परिचालन दुवै टिमको जरूरत पर्छ ।

कार्यक्रमको योजना तयारः स्रोतको पहिचान भए पञ्चात कार्यक्रमको उद्देश्य अनुसारको विस्तृत योजना चाहिन्छ । जुन योजना रणनीति सहितको हुनुपर्छ । उक्त योजनाले समुदायलाई परिवर्तन गर्ने खालको चाहिन्छ

। सहभागीमुलक विधि र प्रकृया मार्फत लक्ष्य, समय र अपेक्षित उपलब्धी सहितको योजना निर्माण गर्नुपर्छ । हरेक कार्यक्रमको योजना तय गर्दा स्थानीय कोष अभिवृद्धी समावेश गर्न भने छुटाउनु हुँदैन ।

सञ्चार र वार्ता: योजना कार्यन्वयनको चयनमा कसरी कार्मक्रम सञ्चालन गर्ने । स्रोतलाई कसरी व्यवस्थापन गर्ने र अन्य स्रोत कसरी जुटाउने भन्ने विषयमा सहयोगी, समुह र समुदायवीच सञ्चार र निरन्तर संवादको जरूरी हुन्छ । जवाफदेहिता र पारदर्शिताको लागि पनि यो महत्वपुर्ण विषय हो ।

कार्यक्रमको तयारी: योजना निर्माण लगायत सम्पुर्ण कार्यक्रमको तयारी गर्नुपर्छ । कार्यक्रम सञ्चालन विधि प्रकृया र स्रोतको बाँडफाँड गरिन्छ । कार्यक्रम कार्यान्वयनको ढाँचा तयार हुन्छ । यसमा सञ्चार, परिचालन लगायत अन्य स्रोत व्यवस्थापनको तयारी गरिन्छ ।

कार्यक्रम कार्यान्वयन: योजनाको आधारमा समुदायमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुन्छ । त्यसमा स्थानीय सरकार, सहयोगी, सरोकारवाला, साझेदार निकाय र सम्बन्धीत समुदायको सहभागीता हुन्छ । त्यसमा सवैको सहयोग लिएर कार्यक्रम सम्पन्न गरिन्छ ।

धन्यवाद: जसले स्रोत दिएको हो । उसलाई हामीले लिखित रूपमा धन्यवाद पत्र दिनुपर्छ । साथै स्रोत भनेको पैसाको मात्र हुँदैन । भौतिक र प्राविधिक सहयोग जुटाउने पनि स्रोत हो । त्यसैले उनिहरूलाई पनि धन्यवाद पत्र दिनुपर्छ । त्यो फेरी स्रोत लिनको लागि फकाएको हैन । आदर र सम्मान गरेको हो ।

कार्यक्रमको अन्त्यमा स्थानीय निकाय सहित संयुक्त रूपमा कार्यक्रमको अनुगमन गरी प्रभावकारीता हेरिन्छ । यसमा स्रोतको उपयोग, जवाफदेहिता, पारदर्शिता देखी समुदायमा परेको परिवर्तनको लेखाजेखा गरिन्छ र सवैको सहभागीतामा कार्यक्रम समापनको घोषणा हुन्छ ।

४ वटा समुहमा स्थानीय स्रोत खोजी र आयको स्रोतहरूको विषयमा अभ्यास गरियो ।

समुह नं. १	समुह नं. २	समुह नं. ३	समुह नं. ४
- देउसी /भैलो - तालिम सञ्चालन - खुत्रुके बचत - हस्तकला - सांस्कृतिक कार्यक्रम - पत्रिका संकलन - पुराना कपडा	- मुठी संकलन - मौसमी बाली संकलन - सामुहिक श्रम - कृषि उद्यम/कृषि फार्म - सामुहिक खेती र	- चन्दा संकलन - योजना पेश र बजेट प्राप्त - अध्ययन तथा अनुगमनमा सहभागी - तालिम हल तथा अध्ययन केन्द्रहरू	- सामुहिक हलहरूको प्रयोग - गाउँपालिका, नगरपालिका लगायत सरकारी हल/सभाहल उपयोग - निशुल्क प्रशिक्षक

संकलन र प्रसोधन, बिक्री - सहकारी पसल सञ्चालन - दान पेटिका	बाँझो जग्गाको उपयोग - सामुहिक कोष (आन्दोलन कोष) - उत्पादित बस्तु संकल तथा बिक्री	सञ्चालन - होमस्टे र पाहुना घर निर्माण र सञ्चालन - हाट बजार, मेलामा खाजा तथा खानाको ब्यवस्थापन	तथा प्रविधिक सहयोग - अन्य भौतिक सहयोग (खाना, बास, साउण्ड सिष्टम, यातायात)

सहयोगी प्रोफाईलको महत्व चरणहरू

परियोजनाको आवश्यकता

स्रोतको आवश्यकता पर्दा मात्र हैन । पहिल्यै स्रोतको मापन गर्न जर्न जरूरी छ । कहाँबाट स्रोत लिन सकिन्छ । त्यसको सहयोगी र आवश्यक स्रोतको महत्व हुन्छ । कोष अभिवृद्धीको लागि काम, लक्ष्य, दृष्टि, रणनीति सहितको सहयोगीहरूको लागि बुझिने सन्देश तयार गर्नुपर्छ । साथै आफु केन्द्रित कुनै काम र सूचनाहरू स्पष्ट नगरी सहयोगीको मानसिकता परिवर्तन गर्न सकिदैन ।

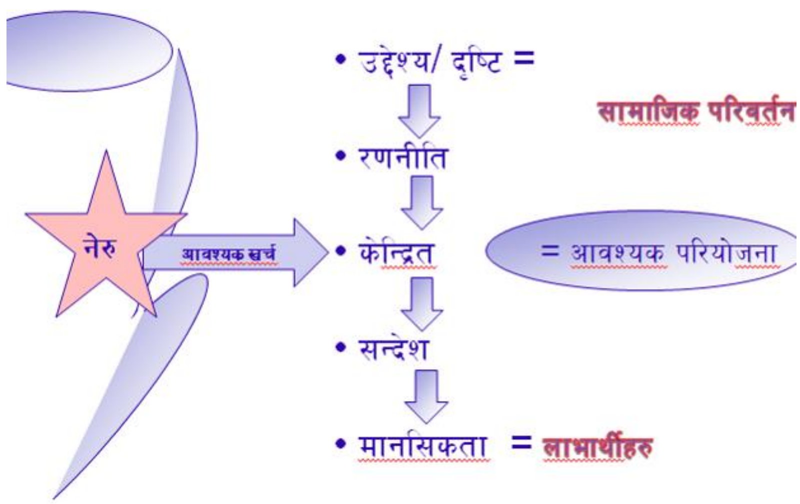

पैसाले मात्र सामाजिक परिवर्तन हुदैंन । त्यसको लागि ज्ञान, सिप, क्षमता सहितको समुह कार्य चाहिन्छ । सहयोगी, सरोकारवाला र सहयात्री साथै भयो भने मात्र हामीले लिएको लक्ष्य पुरा गर्न सक्छौं । त्यसैले भौतिक सहयोग पनि कोषको साथ साथै लिनुपर्छ । के के कामको लागि स्रोत चाहिएको हो । कति स्रोत आवश्यक पर्छ । त्यसको यकिन गर्न जरूरी छ ।

नीजि क्षेत्रका सहयोगी

स्थानीय कोष अभिवृद्धीका लागि हामी पहिले मानसिकता तयार गर्छौं । त्यस पछी सन्देश बनाई सहयोगीको ध्यान केन्द्रिति गर्छौं । रणनीति बनाएर उपभोक्ता माझ जानको लागि उद्देश्य र दृष्टिकोणहरू तयार गर्छौं । नीजि क्षेत्रले आफ्ना स्वार्थ हेरेको हुन्छ । आफ्नो फाईदा हेरेर सहयोग उपलब्ध गराउँछ । नीजि क्षेत्र स्रोतको हिसावले बलियो छ । सरकार र सञ्चार माध्यमसँगको पहुँच छ । किनकी धेरै नीजि क्षेत्रले मेडियाहरू परिचालन गरेका हुन्छन् ।

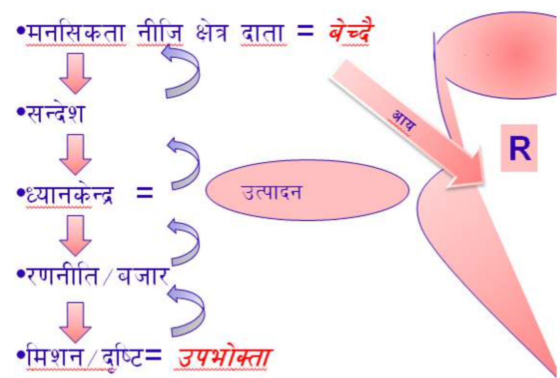

स्थानीय कोष संकलनका लागि परियोजना र नीजि क्षेत्रको मानसिकता उल्टो छ । नीजि क्षेत्रमा सवै वातावरण तयार गरेर स्रोतको जोहो गरिन्छ । तर, नीजि क्षेत्रलाई हामीले राम्रो सन्देश दिन सकेनौं भने स्रोत उपलब्ध हुन सक्दैन । त्यसैले नीजि क्षेत्रलाई सकारात्मक प्रभाव पार्ने खालको सन्देश तयार गर्नुपर्छ ।

सहयोगी र प्राप्त गर्ने व्यक्तिवीचको सम्बन्ध/सहमती

सहयोगी र सहयोग प्राप्त गर्ने व्यक्ति तथा निकाय सहमती पछि दुवै पक्षको मानसिकता, ध्यान र दृष्टि मिल्दै जान्छ । दुवैको सपना एउटै हुन्छ । सबै कुरामा दुवैको मेल खान्छ । सहयोगी तवरबाट स्रोत खोजी तथा व्यवस्थापनमा ध्यान जान्छ भने प्राप्त गर्ने व्यक्तिको स्रोतको व्यवस्थापन र उपयोगमा ध्यान जान्छ ।

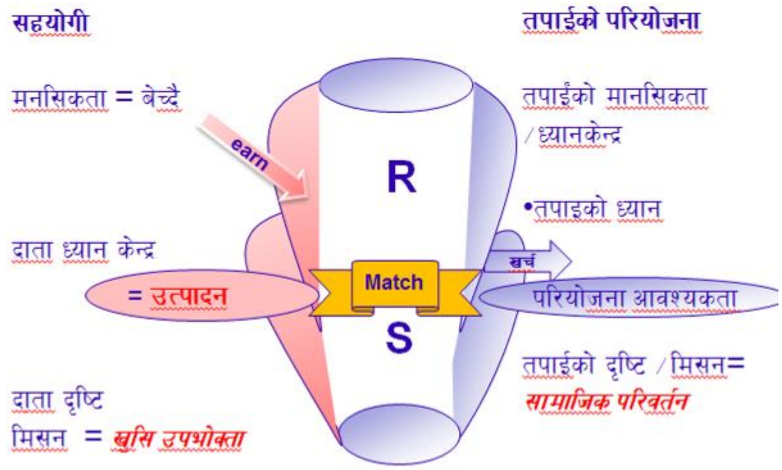

सामाजिक रूपान्तरण प्रक्रियामा स्रोत दिने र व्यवस्थापन गर्ने दुवै पक्षको विचार मिल्दा समुदायले परिवर्तनको महसुस गर्छन् । समुदायको सकारात्मक परिवर्तनको लक्ष्य पुरा गर्नुनै स्थानीय स्रोत उपयोगको धर्म, मर्म र सपना हो । यो चरणमा प्रवेश गरेपश्चात स्रोतको दिगो खोजी र उपयोगको ढोकाहरू खुल्छन् । साथै सहयोगी पनि सकरात्मक कामले सदैव खुशी हुन्छन् ।

स्थानीय कोष अभिवृद्धीर उपयोगको योजना निर्माण सम्बन्धी अभ्यास

समुह नं. १

कार्यक्रम	मोही समस्या समाधान
कार्यक्षेत्र	विजयनगर गाउँपालिका, कपिलवस्तु
परिवेश	विजयनगर गाउँपालिकामा १६ हजार घरधुरी छ । यहाँको मुख्य पेशा खेतीपाती र पशुपालन हो । यस पालिकामा ५ सय मोही किसान छन् । थारू, मधेशी, बाहुन, क्षेत्री, मुस्लिम जातीहरूको बसोबास छ । सरकारले मोही र जमिनदारवीचको द्वैध स्वामित्व अन्त्य गर्ने उद्देश्यले २०७५ फागुन मसान्त सम्मको लागि निवेदन दिने म्याद थपेको छ । किसानहरूले मोही निवेदन दिने विषयमा जानकार छैनन् । त्यसैले पुस्तौदेखी जमिन जोत्दै आएका किसानलाई निवेदन दिने सम्बन्धी जानकारी सहित सरकारले ल्याएको भूमि सम्बन्धी नीति नियम सम्बन्धी सचेतना गराउनको लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रमको योजना गरिएको छ ।
कार्यक्रम	मोही जागरण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम
कार्ययोजना	<table><tr><td>के गर्ने</td><td>कति गर्ने</td><td>कसरी गर्ने</td><td>कहिले गर्ने</td><td>कहाँ गर्ने</td><td>बजेट</td></tr><tr><td>मोही जागरण शिविर</td><td>३ दिन</td><td>गाउँ भेला गरेर</td><td>२६ देखी २८ मंसिर, २०७६</td><td>विजय नगर</td><td>१५,०००</td></tr></table>
व्यक्तिगत तथा व्यवसायिक सम्पर्क व्यक्ति	नगरपालिका/गाउँपालिका, सामुदायिक वन, सञ्चारकर्मी, भूमि अधिकार सहजकर्ता, आत्मनिर्भर केन्द्र, राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च, इटाभट्टा, सिमेण्ट कारखाना, कपास उद्योग, स्थानीय व्यापारी
जानकारी	विजयनगरमा ५ सय भन्दा बढी मोही किसान छन् । यस विषयमा राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चले दुई दशक देखी अभियानहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । मञ्चले गरेको यस कार्यक्रममा स्थानीय तहबाट गरिएको आर्थिक सहयोग र समन्वयले कार्यक्रम प्रभावकारी भएको थियो । त्यसैले अव पनि यस पालिकासँग मिलेर भूमि अधिकारबाट बञ्चित मोही किसानको अधिकार स्थापीत गर्ने अभियानमा सरिक हुन चाहन्छौं ।
विश्वस्त	मोहीहरूसँग जमिन जोते वापतको प्रमाण छ । सरकारले मोहीको मुद्दाछिनोफानोको लागि राजपत्रमा सुचना प्रकाशित गरेको छ ।
ईच्छा	मोहीहरू वर्षौदेखी त्यतिकै छन् । त्यसैले मोही अधिकार स्थापित गराउन सरकारको नीति कार्यान्वयनको लागि स्थानीय सरकारसँगको साझेदारीमा जनचेतनामुलक कामहरू गर्ने ।

समुह नं. २

कार्यक्रम	सुकुम्बासी समस्या समाधानका लागि वकालत
कार्यक्षेत्र	सिन्धुपाल्चोक
परिवेश	सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा ३७५ घरपरिवार सुकुम्बासी छन् । बिभिन्न समयमा सुकुम्बासी समस्या समाधान आयोग बन्यो । तर, सुकुम्बासीको समस्या समाधान हुन सकेन । पछिल्लो चरणमा बनेको आयोगमा पनी सिन्धुपाल्चोकबाट ३७५ घरपरिवारले निवेदन

	दिए । तर, आयोगले पुर्ण काम गर्न नपाउँदै बिघटन भयो । २०७२ सालको भूकम्प पछी पनि सुकुम्बासीहरूले धेरै हैरानी बेहोर्नु पर्‍यो । कतिको अहिलेसम्म घर बनाउन पाएका छैनन ।
कार्यक्रम	सुकुम्बासी समस्या समाधानका लागि डेलीगेसन
कार्ययोजना	<table><tr><th>के गर्ने</th><th>कति गर्ने</th><th>कसरी गर्ने</th><th>कहिले गर्ने</th><th>कहाँ गर्ने</th><th>बजेट</th></tr><tr><td>डेलिगसन</td><td>१ पटक</td><td>सुकुम्बासी भेला गरी जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा ज्ञापनपत्र पेश</td><td>फागुन २०७६</td><td>चौतारा</td><td>५५,०००</td></tr></table>
व्यक्तिगत तथा व्यवसायिक सम्पर्क व्यक्ति	मेलम्ची नगरपालिका, हेलम्बु गाउँपालिका, पाँचपोखरी थाङ्गपाल गाउँपालिका, बाह्रबिसे नगरपालिका, सामुदायिक वन, सञ्चारकर्मी, भूमि अधिकार सहजकर्ता, आत्मनिर्भर केन्द्र, राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च, उद्योग बाणिज्य संघ, स्थानीय व्यापारी
जानकारी	सिन्धुपाल्चोकमा ३७५ सुकुम्बासीको संख्या छ । कति भूमिहीन सुकुम्बासीले २०७२ सालको भुकम्प पश्चात घर बनाउन पाएका छैनन् । कतिले मन्जुरी नामा गराएर घर बनाए । तर, सरकारबाट पाउनुपर्ने रकम पाएका छैनन । जिल्लामा राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चले यस सवालमा वकालत गर्दै आएको १५ वर्ष भन्दा बढी भयो । जिल्लामा गरिने बिभिन्न अभियानमा स्थानीय तहसँग मिलेर मोही, सुकुम्बासी र विस्थापीतको सवालमा काम गरेका थियौं । त्यस ताका गरिएको काम प्रभावकारी भएको थियो । अव यो समस्या समाधान गरी जिल्लालाई सुकुम्बासी मुक्त जिल्ला घोषणा गर्नको लागि हामी सहकार्य गर्न चाहन्छौं ।
विश्वस्त	बिगतमा बनेका सुकुम्बासी समस्या समाधान आयोगमा ३७५ जनाको निवेदन पेश भएको छ । साथै भुकम्प पश्चात सरकारले सुकुम्बासीहरूलाई जग्गा खरिद गर्न २ लाख रूपैया दिने घोषणा गरेको छ ।
ईच्छा	सुकुम्बासीहरूको समस्या ज्यूकातिउँ छन् । उनिहरूले घर बनाउन पाएका छैनन । त्यसैले सुकुम्बासीको अधिकार स्थापित गर्न सरकारको नीति कार्यान्वयनको लागि स्थानीय सरकारसँगको साझेदारीमा सम्बन्धीत निकायमा दवाव सिर्जना गर्ने ।

समुह नं. ३

कार्यक्रम	स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालन
कार्यक्षेत्र	घोराही उपमहानगरपालिका
परिवेश	जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चले सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्रसँग स्रोत लिएर र गाउँ भूमि अधिकार मञ्चमा आन्दोलन कोष संकलन गरेर भूमि अधिकार अभियान सञ्चालन गर्दै आएको छ । तर, आर्थिक स्रोत संधै निरन्तर हुन सक्दैन । भौतिक तथा प्राविधिक सहयोगले मात्र पनी आन्दोलन अघि बढेन । अहिले स्थानीय सरकारसँग केही सहयोग लिएर अभियान बढाएको छ । तर, त्यो प्रयाप्त छैन । त्यसैले थप स्थानीय स्रोत खोजी बढाउनुपर्छ ।
कार्यक्रम	स्थानीय कोष अभिवृद्धी तालिम सञ्चालन गर्ने
कार्ययोजना	

<table>
<tr><td></td><td>
<table>
<tr><th>के गर्ने</th><th>कति गर्ने</th><th>कसरी गर्ने</th><th>कहिले गर्ने</th><th>कहाँ गर्ने</th><th>बजेट</th></tr>
<tr><td>स्थानीय स्रोत अभिवृद्धी तालिम</td><td>१ पटक</td><td>जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चका प्रतिनिधिहरुलाई ३ दिन प्रशिक्षित गर्ने</td><td>माघ २०७६</td><td>घोराही</td><td>४७,०००</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td>व्यक्तिगत तथा व्यवसायिक सम्पर्क व्यक्ति</td><td>आत्मनिर्भर केन्द्र, घोराही उपमहानगरपालिका, एकता चिम्मी, प्लाईबोर्ड उद्योग, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, घोराही एफएम</td></tr>
<tr><td>जानकारी</td><td>दाङमा भूमिको सवाल अधिक छ । तर सुकुम्बासीहरुसँग यस अभियान उठाउन, अगुवा परिचालन गर्ने स्रोत छैन । त्यसैले स्थानीय दल र यस जिल्लाको विभिन्न सरोकारवालाको सहयोगमा स्थानीय कोष अभिवृद्धी तालिम सञ्चाल गर्ने र उक्त तालिम पञ्चात स्थानीय स्रोत जुटाएर भूमि अधिकार अभियान सञ्चालन गर्ने ।</td></tr>
<tr><td>विश्वस्त</td><td>स्थानीय तहमा क्षमता विकासका लागि स्रोत छुट्याएको छ । त्यस्तै कम्पनीहरुमा पनि सामाजिक कामका लागि बजेट छुट्याएको हुन्छ । यो स्रोत उपयोग गरेर अन्य थप स्रोत जुटाउन सकिन्छ ।</td></tr>
<tr><td>ईच्छा</td><td>गरिबी र आपत्कालिन अवस्थामा स्थानीय स्रोत जुटाउन मद्दत पुग्ने भएकोले । सवैको सहकार्यमा स्थानीय कोष खोजीको विषयमा सवैको भूमिका बढाउने । भूमिको समस्या समाधानको विषयमा सहकार्य गर्ने ।</td></tr>
</table>

समुह नं. ४

कार्यक्रम	गाउँ भूमि अधिकार मञ्च सुदृढिकरण
कार्यक्षेत्र	पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका
आयोजक	जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च, कास्की
उद्देश्य	गाउँ भूमि अधिकार मञ्च र सदस्यलाई स्थानीय तहको अधिकार र अगुवाको भूमिका सम्बन्धी अभिमुखीकरण गरी स्वपरिचालन गर्ने ।
आवश्यकता	सहभागी, तालिम संचालन गर्ने स्थान, स्टेशनरी, कोष, सहजकर्ता, खाना तथा बास
व्यक्तिगत तथा व्यवसायिक सम्पर्क व्यक्ति	- पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका - सामुदायिक आत्मनिर्भर सेवा केन्द्र - राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च - पोखरा व्यवसायी संघ - पोखरा उद्योग बाणिज्य संघ
जानकारी	- स्थानीय तहको २२ वटा अधिकारको वारेमा अगुवाहरूको क्षमता विकास गरी परिचालन गर्न सवै सरोकारवाहरूसँग छुट्टा छुट्टै भेटघाट गर्ने उद्देश्य प्रष्ट पार्ने ।
विश्वस्त	- स्थानीय सरकारको काम कर्तव्य र अधिकार बारे समुदायले जानकारी प्राप्त गरे पश्चात जनप्रतिनिधि र स्थानीयर सरकार प्रति विस्वास वढ्छ ।
इच्छा	- समुदाय जानकारी भए पश्चात समुदायलाई सोही काम र प्रकृतिको कार्यक्रम र बजेट उपयोगको लागि सहयोग पुग्ने छ । साथै स्थानीय व्यपारी र संघले पानी स्थानीय सरकारसँग मिलेर स्थानीय समुदायको क्षमता विकासमा लगानी गर्दा पहिचान बढ्ने छ ।

तेस्रो दिन

समीक्षा

- स्थानीय कोष अभिवृद्धीको दशवटा चरणहरू सवै महत्वपुर्ण छन् । तर हामीले गर्दै आएको मध्ये सवै अपनाउन सकेका छैनौं । कहिले त सहयोगीलाई धन्यवाद पनि दिन विर्सन्छौ ।
- भूमि तथा कृषि अधिकार अभियानलाई हालसम्म दिगो बनाउन स्थानीय कोषले नै सहयोग पुगेको छ । यदी आन्दोलन कोष छ । मुठी संकलन गरी शिविरहरू सञ्चालन गर्छौं । पहिला गाविस हुँदा देखी स्रोत लिएका थियौं । अहिले नगरपालिका र गाउँपालिका हुँदा पनि स्रोत लिएर कार्यक्रम सञ्चालन गरेका छौं । जसले आन्दोलनलाई बलियो बनाउँदै लगेको छ ।
- राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्चले पनि ठिमुरामा आफ्नै भूमि घर, तालिम हल सञ्चालन गरेको छ । मञ्चको कार्यालय सञ्चालनको लागि भाडा तिरेको छैन । बास बस्ने ठाउँछ । यसबाट पनि कोषहरू संकलन हुन्छ । तर, हामीले जति स्थानीय कोष संकलन गर्ने प्रकृयाहरू अपनाउने हो त्यो हुन सकेको छैन ।
- स्थानीय तहमा भएको अधिकांस स्रोतहरू उपयोग गर्न सकेका छैनौं । कतै कतै अन्यत्रको पत्रिका संकलन गरेर बेचेको पैसा सामाजिक काममा लगाएका हुन्छन् । कस्तै विद्यार्थिले टिफिनको पैसा बचाएर सामाजिक कार्यमा लगानी गरेका हुन्छन् । यस्ता अनगिन्ती उदाहरणहरू छन् ।
- भूमि अधिकार आन्दोलनमा पनि स्थानीय स्रोतको उपयोग बढाउँदै लगिएको छ । गाउँको बास, र खाना, कतै त सालको पातबाट टपरी बनाएर बिक्री गर्ने । सभा सम्मेलनमा सालको पातका टपरी बनाएर ल्याउने यसरी पनि अभियानलाई सहयोग पुगेको छ ।
- भूमि तथा कृषि अधिकार आन्दोलन गर्दा कसैले पानी सहयोग गरे । कसैले चिउरा चामल दिए । कसैल कम्बल दिए । ति पनि स्थानीय कोष अर्न्तगत नै पर्छन् । स्थानीय कोष अभिवृद्धी र परिचालनको लागि पैसा नै जरूरी पर्छ भन्ने छैन ।
- तालिम सहभागीमुलक विधि मार्फत सहजीकरण भयो । हामी तालिममा २३ जना छौं । त्यसमा पनि महिलाको संख्या बढी छ ।

स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालनका लागि सञ्चार

सञ्चार प्रयोग गर्दा पहिले सहयोगीहरूलाई आफ्नो कुराहरू प्रष्ट भन्नुपर्छ । यदि सहयोगीलाई उदेश्य सहितको स्पष्ट सुचना दिन सकेनौं भने आफ्नो भनाई सञ्चारले काम गरेन भनेर बुझ्नुपर्छ । यदि हामीले भनेको कुरा सहयोगीले सुन्न थाले भने सकरात्मक या नकरात्मक केही न केही प्रतिकृया आउँछ । त्यसैले पूर्ण र यथार्थ मन छुने कुराहरूई लिएर सहयोगी वा सरोकारवालसँग प्रष्ट सन्देश दिनुपर्छ ।

दोस्रो अव सहयोगी वा सरोकारवाहरूको कुरा सुन्नुपर्छ । आफुले भनेको कुराको कस्तो प्रतिकृया आयो । त्यो महत्वपुर्ण हो । उनिहरूको कुरामा जति ध्यान दियो । त्यति विश्वास बढ्छ । जति विश्वास बढ्यो । त्यति सहयोग लिन सजिलो हुन्छ । सञ्चारको भूमिका दोहोरो हुन्छ ।

भन्ने, सुन्ने कुरा सकिएपछी आफुसंग भएको विषय वस्तु स्पष्ट सन्देश सहित देखाउनु पर्छ । बुझाउनु पर्छ । सकिन्छ चित्र मार्फत देखाउने । धेरै समय लिएर पढ्ने कमै हुन्छन् । देखाउने कुरा स्पष्ट र छोटो बनाउनुपर्छ । सहयोगीहरूलाई भनेको कुरा र देखाएको कुरा एक आपसमा मेल खानुपर्छ ।

सम्भावित सहयोगी पहिचान

सञ्चाका लागि सहयोगी पहिचान महत्वपुर्ण हो । जुन माथी अभ्यास गरिएको ७ वटा चरणहरू सञ्चार अभ्यासमा पनि लागु हुन्छन् । लगानीको आवश्यकता पहिल्याउने, सम्भावित सहयोगी र कम्पनी पहिचान गर्ने, व्यक्ति र कम्पनिबारे जानकारी राख्ने, आफ्नो कामको सवाल र कथा थाहा पाउने, सहि व्यक्ति र कम्पनि छनोट गर्ने, व्यक्ति र कम्पनिको कथा बनाउने र नियमित सम्बन्ध र सम्पर्क राख्ने ।

कुनै पनि समुदायमा काम गर्दा सवै सदस्यहरूलाई सन्देश जाने खालको सूचना तयार गर्नुपर्छ । जस्तो हामीले काम गर्दा सुकुम्बासीको सवालमा मात्र भन्दा पनि आम साना किसान तथा भूमिहीनहरूको सहाभागीता र्‍याली तथा भेला भएकोले सहभागीताको लागि सामुहिक आह्वान गरिन्छ भने सन्देश दिने गरेका छौं । सन्देशले धेरै कुराहरू स्पष्ट पार्छ । साथै आन्दोलन कोषको कुरा गर्दा हामीले पैसा संकलन कहिल्यै भनेनौं । चामल, मर्के, धान, गहुँ, कोदो मुठी संकलन, आलु संकलन, टपरी संकल जस्ता काम गरेर स्रोत जुटायौं । साथै घर घरमा भित्ते लेखन गर्दा रातो माटो र कालीमाटी प्रयोग गरेका थियौं ।

- ल्याम बहादुर दर्जी, पर्वत

सञ्चार वस्तुहरू लिने र दिनेलाई मिलाउने

- आफ्नो लक्ष्य, गतिविधि तथा लगानी आवश्यकता थाहा पाउने ।
- सम्भावित दर्शकहरू पहिचान गर्ने । (संस्था, व्यक्ति र जनता)
- आफ्नो दर्शकको व्यक्तित्व चित्र चिन्ने । (संस्था, व्यक्ति र जनता)
- आफ्नो कथा थाहा पाउने ।
- सहि दर्शक चयन गर्ने ।
- उनिहरूको शब्दमा आफ्नो कथा लेख्ने ।
- आफ्नो सञ्चार वस्तु बनाउने ।

स्थानीय स्रोत खोजीका लागि सञ्चार अभ्यास गरियो

४/४ जनाको ६ वटा समुह बनाईयो । समुहमा स्पष्ट सञ्चार कसरी दिने, सुन्ने र देखाउने यस विषयमा १ घण्टा ३० मिनेटको अभ्यास भयो । यो अभ्यासले आफुले कतिको बुझाउन सकियो । कतिको तयारी पुग्यो । कतिको स्पष्ट सन्देश बन्यो भन्ने कुरा स्पष्ट गर्न मद्दत पुग्छ ।

प्रस्तुतीकरण क्षमता

धेरै विषयवस्तुलाई प्रष्ट पार्ने काम प्रस्तुले पनि भूमिका खेलेको हुन्न । त्यसको लागि पहिले आफुलाई रकरात्मक हिसावले तयार गर्नुपर्छ । आफु तयार नभई प्रस्तुती गर्न सकिदैन । प्रस्तुतीकरणमा स्थान, ब्यवहार र बोलीले धेरै फरक पार्छ । स्थानीय स्रोत खोजीको क्रममा जब प्रस्तुतीकरणको शैलीबाट सहयोगीलाई प्रभाव पार्न सक्दैनौ । हामीले स्रोत लिन पनि सक्दैनौं । सहजीकरण गर्दा दुःखीत, चिन्ता लिएको जस्तो भएर प्रस्तुती गर्नु हुन्छ ।

महत्वपुर्ण शब्दहरूको जोडः हरेक प्रस्तुतीमा आफुले बोलेको शक्दले प्रभाव पर्ने हो । त्यसैले सरल र बुझिने शब्दहरू प्रयोग गर्नुपर्छ । सहयोगीको अगाडी हुँदा या समुदाय तहमा प्रस्तुती गर्दा अरूलाई आँच आउने आरोप लगाउने जस्ता शब्दहरू प्रयोग गर्नु हुन्न ।

बोलिको गति बदल्नेः प्रस्तुतीकरण गर्दा छिटो छिटो, ठुलो अथवा सानो श्वरमा बोल्न हुन्न । कुनै बेला अलिक ठूलो श्वर छ भने कम गर्नुपर्छ । तर सहभागीले नबुझिनेगरी बोल्नु हुन्न । सानो श्वरबााट शुरू गरिएको छ भने स्वर बढाउनुपर्छ ।

रोकिनेः प्रस्तुती गर्दा निरन्तर बोलिरहनु हुदैन । विच विचमा रोकिनु पर्छ । प्रष्ट्याउनुपर्छ । केही महत्वपुर्ण विचारहरूलाई दोऱ्याउनुपर्छ । सहभागीहरूको बुझाई सुन्नुपर्छ ।

सजिलोसंग उभिनेः प्रस्तुतीको क्रममा कहिल्यै पनि असजिलो गरी बस्ने र उभिने हैन । हरेक प्रस्तुतीले व्यक्तिको चालले पनि फरक पार्छ । त्यसैले सवैले सवैलाई देखिने गरी प्रस्तुती गर्ने व्यक्ति उभिनुपर्छ । उभिएर बोलेको आवाज सवैले सुन्छन् ।

लामो श्वास लिनेः प्रस्तुतीलाई सहज बनाउँदा विच विचमा लामो श्वास लिने गरौं । त्यसले आफ्नो स्वास्थ्य लगायत प्रस्तुतीलाई राम्रो बनाउँछ । अझ् प्रस्ट बनाउँछ ।

सहभागीबीच आँखा जुधाउने: प्रस्तुती गर्ने व्यक्तिले प्रत्येक ३ सेकेण्डमा सहभागीहरूवची आँखा जुधाएर प्रस्तुती गर्दा दुवै विचको दुरी बढ्छ । बुझाई बढ्छ । सहभागीको रूची थाहा हुन्छ । निहुरिएर वा आकाशतर्फ फर्केर कहिल्यै प्रस्तुती गर्नुहुन्न ।

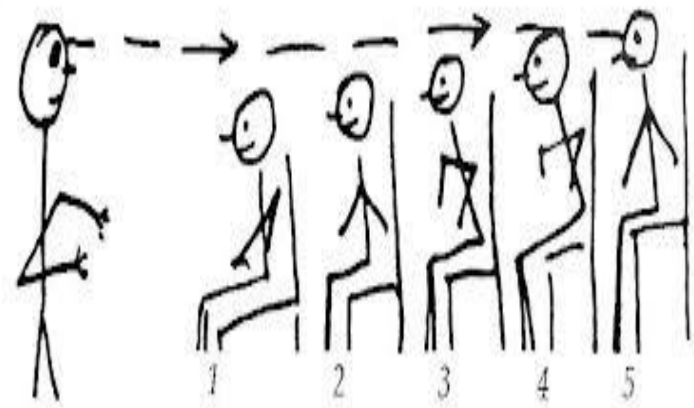

गतिः प्रस्तुतीको क्रममा आफ्नो गतिलाई बढाउनुपर्छ । एकै ठाउँमा उभिएर प्रस्तुती गर्ने हैन । सहभागीलाई ध्यान दिनको लागि पनि गति बढाउनुपर्छ ।

हाउभाउः हरेक प्रस्तुतीमा हाउभाउ महत्वपुर्ण हुन्छ । धेरै कुरा सहजकर्ताको हाउभाउले पनि पत्ता लाग्छ । त्यसैले विषय विस्तुको आधारमा चाल संगै हाउभाउलाई ध्यान दिनुपर्छ । हात बाँधेर पछाडी हात राखेर वा हात टेकेर प्रस्तुती गर्नुहुन्न । महत्वपुर्ण आश्चर्य चकित हुने शब्दहरू ल्याउने । विच विचमा प्रस्तुतीको बुझाई बढाउन उदाहरणहरू पेश गर्नुपर्छ । साथै सहजकर्ताले लगाउने कपडाले पनि असर पार्छ । सरल र स्मार्ट खालको कपडा लगाउनुपर्छ भद्दा हैन ।

सहजीकरण वा प्रस्तुतीकरणमा ध्यान दिनुपर्ने पक्षहरू

- सोच्नुपर्छ, सकरात्मक हुनुपर्छ ।
- विषयवस्तुमा ध्यान दिनुपर्छ, तयारी राम्रो हुनुपर्छ ।
- हरेक सहभागीलाई ध्यानदिनुपर्छ । कम्तिमा ३ सेकेण्ड सहभागीतर्फ हेर्नुपर्छ ।
- सहभागीको निधारमा हेर्नुपर्छ, भूईंमा वा सिलिङमा हेर्ने होइन ।
- सहभागीलाई सरल र सुहाउँदो व्यवहार गर्नुपर्छ ।
- कार्यक्रम स्थलको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुपर्छ ।
- आफूलाई कुन स्थानमा वा स्तरमा सहज हुन्छ, त्यही गर्नुपर्छ ।
- सहभागीलाई असर पर्ने व्यवहार र बोली गर्नुहुँदैन ।
- हलमा शान्तसँग हिडडुल गर्नुपर्छ, आवाज आउनु हुँदैन ।
- पोसाक कस्तो लगाएर जाने भन्नेमा पनि विशेष ध्यान दिनुपर्छ । सहभागीले सहजकर्ताको शारिरीक हाउभाउबाट पनि धेरै सिकाई लिने भएकाले यो महत्वपूर्ण छ ।

छोटो समयमा प्रभावकारी सन्देश प्रवाह

सहयोगी वा अन्य निकायसँग संधै समय हुन्छ भन्ने छैन । त्यसैले छोटो तर प्रष्ट सन्देश दिनुपर्छ । जुन शब्द, भाव र तपाईले दिएको विचारले सहयोगी वा सरोकारवालाको सकरात्मक सोच पैदा होस् । जव छोटो सन्देश तयार गरिन्छ त्यसमा मिठास चाहिन्छ । शब्द चयन गर्दा पनि सरल तर धेरे शब्द बोल्ने शब्दहरूको खोजी गर्नुपर्छ । जुन बलियो र शक्तिशाली हुन्छ ।

१ समस्याको परिभाषाः

सब भन्दा महत्वपूर्ण समस्या पहिचान गरी समाधान पहिल्याउनु हो । यदि तपाईंको सेवाले सम्भावित लाभग्राहीहरूको समस्या समाधान गर्ने सोच छ भने, तपाईंसँग समस्याको विस्तृतिकरण हुन आवश्यक छ । समस्या सुल्झाउने विचार गर्दै हुनुहुन्छ । जहाँ समाधानले विश्वलाई परिवर्तन गर्दछ । समस्याहरू सरल हुन सक्छन् । जस्तो भूमि अधिकारबाट बञ्चित किसानको समस्यालाई सरल रूपमा क्रमवद्द गर्ने ।

२ समाधानको विस्तृतिकरण

प्रभावकारी सन्देशका लागि समस्या संगै समाधानको सम्भावनाहरू पनि देखाउनुपर्छ । जस्तो ऐलानी जमिनमा बसेका भूमिहीनहरूको लागि खानपुग्ने उपयुक्त जमिन उनिहरूले जोतभोग गरेका छन् । उनिहरूलाई त्यो जमिनको अधिकार लिन र उत्पादनको लागि वकालतको जरूरी छ । त्यसको लागि उनिहरूले खानाको लागि केही अन्न संकलन गरेरका छन् । यातायातको लागि पैसा संकलन गरेका छन् । सरकारको नीति तथा नियमका कुराहरू पनि यसमा समावेश गर्न सकिन्छ । जसले समस्या सुल्झाउन सक्छ । सहयोगी वा सरोकारवालासँग समस्या समाधानको व्याख्या गर्नु पर्छ । स्पष्ट समस्या कथनले तपाईंलाई त्यो समस्या समाधान गर्नेमा तपाईंको समाधान केन्द्रित गर्न मद्दत गर्दछ । फेरि, प्रयास गर्नुहोस् र सम्भव भएसम्म केहि शब्दहरू तल तपाईंको समाधानको व्याख्या अभिलेख गर्ने ।

३ लक्ष्य तय गरी व्याख्या गर्ने

जब समस्या समाधानका पहल भई रहेको छ । स्वाभाविक रूपमा सम्भावित लाभग्राहीहरूको बारेमा सोच्नु पर्दछ । लक्ष्यलाई विभिन्न तहमा बिभाजन गर्नुपर्छ । ताकी सहयोगी र सरोकारवालालाई बुझाउन सजिलो होस् । यसमा कतिको समस्या छ । कति लाई कसरी समाधान गरिने छ । त्यसको एकिन गरिन्छ ।

४ प्रतिस्प्रधाको बर्णन

प्रत्येक काम तथा सवालहरूको प्रतिस्पर्धा हुन्छ । यहाँ सम्म कि सामाजिक रूपान्तरणको प्रकृयामा कोही सहभागी हुन आएन भने पीडितहरूले समस्या समाधान आफ्नो हिसावले गर्दै आएका हुन्छ । तर, त्यो पूर्ण हुँदैन । साथै केही वैकल्पीक शक्तिहरू पनि आउँछन् । उद्दाहरणका लागि केही राजनीतिक शक्तीको आडमा भूमिहीन सुकुम्बासीहरूलाई कतै व्यबस्थीत गरेको हुन्छ । तर त्यसमा स्वार्थ हुन्छ । तिनिहरूलाई आश्वासन दिएर चुनाव ताका मात्र प्रयोग गर्ने गरेका हुन्छन् । यस्तो अवस्थामा सुकुम्बासीहरूको अधिकारका लागि दलहरूसँग पनि प्रतिष्पर्धा गर्नुपर्ने हुन्छ ।

५ समुहमा आदान प्रदान

जहाँ समुह कार्य हुन्छ । त्यहाँ समस्या समाधानको सफल प्रयास हुन्छ । त्यसैले सन्देश तयार गरे पश्चात समुहमा आदान प्रदान गरी पृष्ठपोषण लिनुपर्छ । साथै प्रभावकारी सन्देश दिनको लागि समस्या समाधानका अन्य साझेदारहरूसँग कुरा गर्नुपर्दछ । समस्या समाधानका लागि अगुवाई गर्ने नेतृत्व टोली विचार महत्वपूर्ण छ । संस्थामा व्यवस्थापन टिम, कार्यसमिति, सल्लाकार समितिहरू छन् । उनीहरूवीच पनि तपाईको सन्देश आदान प्रदान हुनु पर्छ । सन्देश प्रवाहको लागि यो महत्पुर्ण गुण हो ।

६ अनुमानीत लागतको सारांश

एक महान सन्देशको लागि आवाश्यक रूपमा विस्तृत अनुमानित लागत राख्नु महत्वपुर्ण हुन्छ । यसमा कस्तो प्रकारको खर्च हुन्छ । कसरी खर्च गरिन्छ भन्ने कुरा महत्वपुर्ण हुन्छ । स्थानीय स्रोत उपयोग मार्फत काम गरिने भएकोले समुदायको सहभागीता, योगदान र दिगोपनाका प्रयासहरू पनि यसमा समावेश गर्नुपर्दछ । उदाहरण को लागि, यदि भूमि अधिकार सम्बन्धी सचेतीकरण कार्यक्रम गर्न लागिएको छ भने त्यसको विस्तृत लागत तयार गर्नु पर्छ । साथै त्यसको विस्तृत आवश्यक खर्चहरू ब्रेकडाउन गर्नुपर्छ ।

अभ्यासः ३/३ जनाको ९ वटा समुह बनाई अभ्यास गरियो । उक्त अभ्यासमा सहयोगी, सरोकारवाला र स्रोत खोजी कर्ता बनेर अभ्यास गरिएको थियो । उक्त अभ्यासले छोटो समयमा प्रभावकारी सन्देश दिन पालैपाले अभ्यास गरिएको थियो । उक्त अभ्यास पश्चात सहभागीहरूमा आफ्नो सुधार पक्ष पहिल्याई प्रभावकारी सन्देश बनाउन सहयोग पुगेको थियो ।

चौथो दिन

समीक्षा

- छोटो समयमा दिइने प्रभावकारी सन्देशको अभ्यासले सहयोगी वा सरोकारवालाहरूलाई हाम्रो अभियानमा कसरी प्रभाव पार्न सकिन्छ भन्ने कुरा सिकाएको छ । यो अभ्यासमा पहिला आफु तयार हुनुपर्छ । प्रभावकारी शब्द प्रयोग गरेर सन्देशहरू तयार गर्नुपर्छ ।
- प्रस्तुतीकरण शैली आफैले बनाउने हो । हामी भन्छौ । तर, सुन्दैनौ । प्रस्तुती शैलीमा बढी आफुले सुन्नुपर्छ । शब्दहरू प्रभावकारी हुनुपर्छ । साथै पोसाक कस्तो लगाएर जाने भन्नेमा पनि विशेष ध्यान दिनुपर्छ । सहभागीले सहजकर्ताको शारिरीक हाउभाउबाट पनि धेरै सिकाई लिने भएकाले यो महत्वपूर्ण छ ।
- हामीले शिविरहरू सञ्चालन गर्दा वा सरोकारवाला समक्ष प्रस्तुती गर्दा आफुसँग भएका कुरा मात्र दिन्छौं । भनेको विषयवस्तुमा मात्र हाम्रो ध्यान जान्थ्यो । तर विचार पु¥याउनुपर्ने कुराहरू हाउभाउ, सहभागिवीच कनेक्सन महात्वपुर्ण छ ।
- स्थानीय स्रोत खोजी र परिचालनमा सरोकारवाला वा सहयोगीले बुझ्ने र प्रभाव पार्न सक्ने शब्द, बोली र व्यवहार महत्वपुर्ण छ । त्यसमा सहजीकरण गर्ने व्यक्तिको अहम् भूमिका हुन्छ ।
- संस्थाको व्यवस्थापन टीम, कर्मचारी, कार्यसमिति, सल्लाहाकार समितिको पृष्ठपोषण महत्वपुर्ण हुन्छ । जसले सकारात्मक सन्देश तयार गर्न मद्दत गर्छ । त्यसैले समुह कार्य महत्वपुर्ण छ ।

अनलाईन कोर्ष

दिन भरी ६ वटा समुहमा अनलाईन कोर्षको अभ्यास गरियो । अंग्रेजी शब्द बुझ्ने हरूका लागि अनलाईन कोर्ष अझ बढी प्रष्ट हुने र महत्वपुर्ण छ । यो जिल्लाका अन्य सदस्य, कर्मचारीहरूले लिन सक्ने छन् । अनलाईन कोर्ष सम्पन्न गरेका व्यक्तिलाई चेन्ज द गेम एकेडिमिले प्रमाणपत्र पनि उपलब्ध गराउँछ । अनलाईन कोर्षमा दश वटा मोडुअल छ ।

अनलाईन कोर्षका लागि पहिला https://www.changethegameacademy.org लगइन गर्ने । त्यस पश्चात अनलाईन कोर्ष क्लिक्ल गर्ने । त्यसमा Local fundraising and Mobilising support मध्ये Local fundraising गर्ने त्यस पश्चात प्रत्येक अनलाईन कोर्षमा एक पछी अर्को मोडुअल प्रवेश गर्दै जाने ।

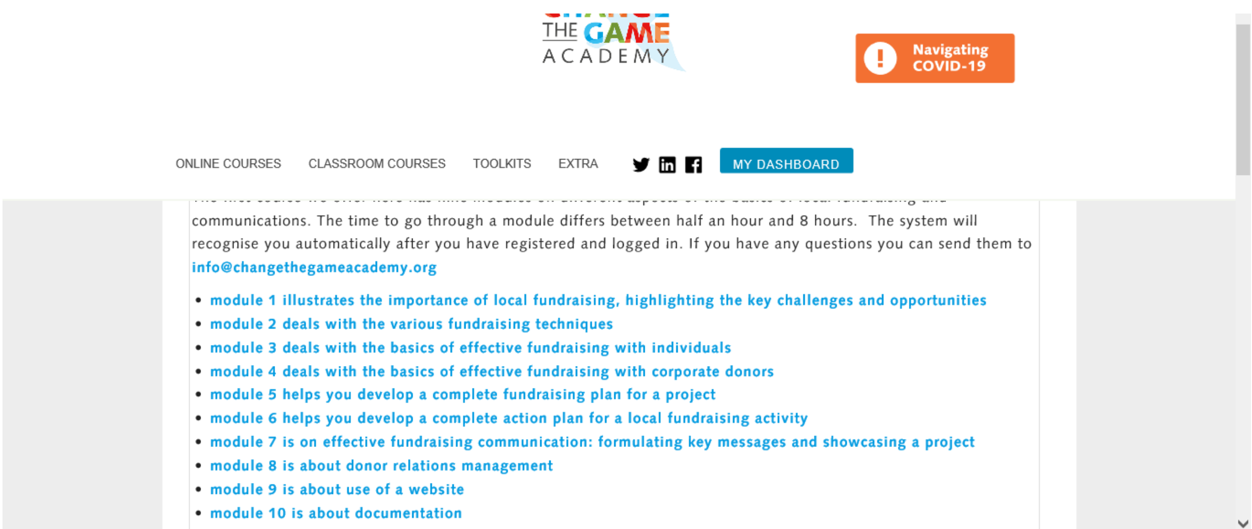

पाँचौ दिन

समीक्षा

- अनलाइन कोर्ष कम्प्युटर चलाउन जान्नेलाईमा मात्र बढी सहज भयो । त्यसैले कम्प्युर र नेटको सुविधा नहुनेलाई प्रस्तुती गरेको पावरप्वाईन्ट प्रिन्ट गरेर दिदाँ राम्रो हुन्छ ।
- अनलाईन मोडुअल सवै अंग्रेजीमा भएकाले बुझ्न अलि कठिन भयो । अनलाईन कोर्षमा आफ्नो क्षमता आफैले जाँच गर्न सकिने रहेछ । अभ्यास गर्दै जाँदा प्रष्ट भईयो ।
- हामीले छलफल गरेको भन्दा धेरै बढी कुराहरू अनलाईन कोर्षमा पाईयो । हामी आफैले घरमा बसेर पनि यो कोर्ष पुरा गर्न सक्छौं ।
- सवैले अनलाईन कोर्ष लगइन गर्नुपर्छ । चेन्ज द गेम एकेडेमीले हाल विभिन्न भाषामा अनलाईन कोर्ष डिजाइन गरेको छ । यदी नेपालबाट पनि साइन इन गर्ने र यो कोर्ष लिनेको संख्या बढ्यो भने नेपालीमा बनाउने तयारी गर्दै छ ।

स्थानीय कोष संकलन समूह गठन

कोष संकलन समूह एउटा गतिविधि हो । सर्वप्रथम एउटा कर्मचारी सदस्यको आवश्यकता हुन्छ । जसलाई मुख्य भूमिका दिनुपर्छ । सङ्गठन भित्र टिम निर्माण गर्नु सबैभन्दा बढी उपयुक्त हुन्छ । जसले सँगै पुँजी संकलनको काम गर्नेछ । सङ्गठनका विभिन्न भागका मानिसहरूलाई सहभागी गराउने जस्तो: कार्यक्रम, रकम र सञ्चार । सङ्गठनका निर्देशक वा वोर्ड सदस्य पुँजी संकलन टिमलाई मार्गनिर्देश गर्न र सर्मथन गर्न संलग्न रहेको निश्चित गर्ने ।

स्थानीय कोष संकलन र उपयोगको लागि चुस्त र स्वपरिचालित समुह चाहिन्छ । हरेक कामको पारदर्शिता र जवाफदेहिता बहन गर्न सक्ने । सहयोगीलाई प्रभाव पार्न सक्ने र कोषको व्यवस्थापन र उपयोग गर्न सक्ने समुह गठन गर्ने हो ।

कार्यात्मक टोलीको भूमिका

कोष संकलन गर्ने समुह गठन गर्ने मात्र यसको उद्देश्य हैन । यो समुहको कार्यात्मक भूमिका रहन्छ । आयोजक खम्बा हो । स्थानीय स्रोत खोजी र व्यवस्थापनमा महत्वपुर्ण भूमिका आयोजकको रहन्छ । व्यवहारिक र पथप्रर्दशनको लागि यो टोलीको भूमिका मुख्य हुन्छ । बाधा आएको खण्डमा यसै टोलीको सदस्यले नै फुकाउन र व्यवस्थापन गर्ने भूमिका खेलेको हुन्छ । त्यस्तै नियन्त्रण र परिचालनमा पनि यो टोलीको भूमिका रहन्छ । समुह गठन मात्र मुख्य हैन । त्यसैले संयोजक मियो र त्यसको वरीपरी कार्यगत टिमका सदस्यहरूले महत्वपुर्ण भूमिका निर्वाह गरेका हुन्छन् ।

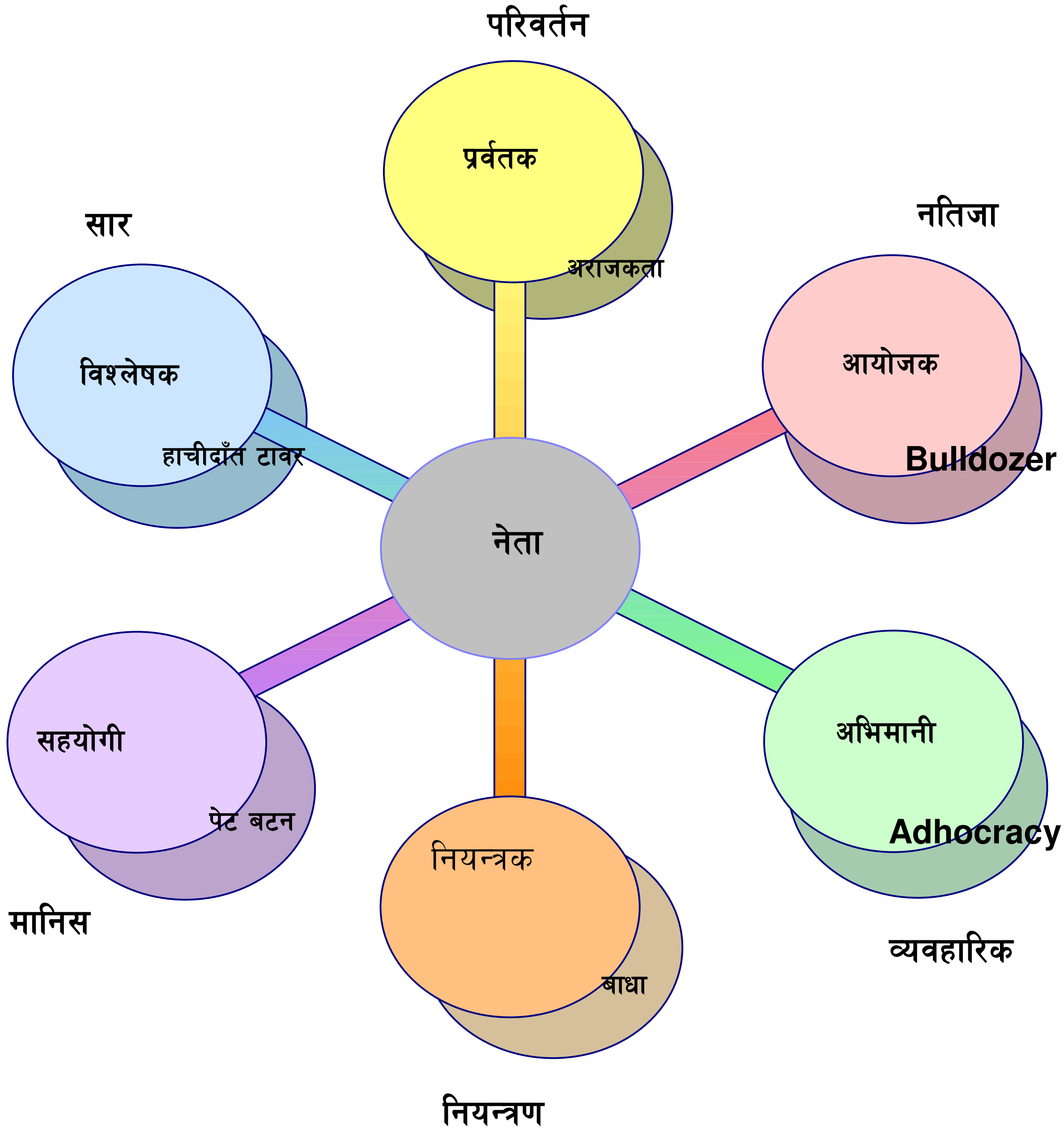

कुनै संस्थाले स्थानीय कोष अभिवृद्धीको लागि छुट्टै ब्यक्तिलाई जिम्मेवारी दिएको हुन्छ । त्यस्तो ब्यक्ति छनोट गर्दा कामलाई केन्द्रित गर्न सकिन्छ । नत्र एउटा व्यक्ति धेरै जिम्मेवारी दिइयो भने पनि जुन लक्ष्य र उद्देश्यको साथ कोष संकलन नहुन पनि सक्छ । त्यसैले कोष संकलनको कामको घेरा बढाउनुपर्छ । बाहिर जाने उत्साहित मनोवृत्ति आवश्यक हुन्छ । कार्यगत समुहमा त्यस्ता मानिसहरूको पहिचान गर्नुहोस् जो यसको बारेमा कुरा गर्न र यसलाई सहयोग गर्नुपर्ने कारण खोज्न आनन्द मान्दछन् ।

स्थानीय कोष संकलन योजना

स्थानीय कोष अभिवृद्धी तालिमको उद्देश्य स्थानीय कोष संकलन गर्ने नै हो । योजना कसरी बनाउने भन्ने छुट्नै महत्व छ । यसका लागि कस्तो प्रकारको सहयोग चाहेका छौं । आफै स्पष्ट हुन जरूरी छ । त्यसका लागि कस्ता सहयोगीहरू कहाँ कस्तो प्रकारको सहयोगको लागि जाने भनेर उत्कृष्ट सम्भावित सहयोगीहरू छनोट गरी सूची तयार गर्नुपर्छ ।

सबैभन्दा उपयुक्त पुँजी संकलन विधिलाई परिभाषित गर्नुपर्छ । पुँजी संकलन गतिविधिहरूका लागत-लाभ पक्षलाई विश्लेषण गरेर आफ्नो स्रोतको सबैभन्दा उपयुक्त सम्भावित सूची तयार गर्नुपर्छ । पुँजी संकलन गतिविधिहरूको अनुगमन, समायोजन र मूल्याङ्कन गर्न सक्षम बनाउने छ ।

स्थानीय कोष संकलन मार्गनिर्देश

१. आफ्नो आवश्यकता र उदेश्यहरूलाई चिन्ने
२. आफ्नो कथालाई जान्ने । (दृष्टिकोण र लक्ष्य)
३. सहयोगीहरूको पहिचान
४. सहयोगीहरूको कथा जान्ने ।
५. सहयोगीहरूलाई आफ्नो परियोजनासँग मिलान गर्ने ।
६. आफ्नो कथालाई उनीहरूको शब्दमा मिलाउने ।
७. कार्य गर्ने ।

कार्य श्रृङ्खलाहरूको मिलान

सम्भावित सहयोगी	**उनीहरूको कथा : उनीहरू हामीबाट के चाहान्छन् ?**	**हाम्रो कथा : कस्तो प्रकारको सहयोग हामी उनीहरूबाट चाहान्छौ ?**	**हाम्रा सम्भावित पुँजी संकलन योजना कार्यहरू**
व्यक्ति १			
व्यक्ति २			
.....			
कम्पनि १			
कम्पनि २			
.....			
एनजिओ १			
एनजिओ..			
सञ्चार माध्यम			
अन्य			

स्थानीय कोष अभिवृद्धी योजना तयार गर्दा परियोजनाका मुख्य उद्देश्य र फाइदाहरू तयार गर्नुपर्छ । परियोजनाको आकारको बारेमा ध्यान दिनुपर्छ । जस्तो लाभग्राहीको संख्या, परिवार, समुदाय इत्यादि) । मुख्य गतिविधि र समयसीमा एकिन गर्नुपर्छ । कहिले कसरी भन्ने कुरा छुटाउनु हुँदैन । परियोजनाका लागि सम्भावित सहयोगीहरूको सुची तयार गर्ने ।

उनीहरूको कथा : उनीहरूले परियोजनाबाट के कुरा प्राप्त गर्ने चाहाना राख्नेछन् ? (यदि उनीहरूले यसलाई सहयोग गरेका छन् भने) उनीहरूबाट के चाहाना राखिन्छ भन्ने कुरा महत्वपुर्ण हो । सम्भावित कोष संकलन योजनालाई प्रतिविम्बित गर्ने । जसको मिलान नि हुनेछ । जुन कुराहरू मोड्युल ४ अनलाइनमा परियोजनाका लागि पुँजी संकलन योजना नमुना उल्लेख गरिएको छ ।

मोड्युल ४ अनलाइन : परियोजनाका लागि पुँजी संकलन योजना

१) कोष संकलन परियोजनाको छोटो विवरण

२) परियोजनाको आवश्यकता र बजेट :

क) नगदमा

ख) प्रकारमा

ग) समयमा

३. कोष संकलन विधिहरू (एफटी) र एफटी बजेट :

क) यस एफटी लक्षित सहयोगी समूहहरू

ख) अनुमानित कुल आय,

ग) पुँजी संकलन खर्चहरूको हिसाब (नगदमा, प्रकारमा, समयमा)

घ) खुद आम्दानी (नगदमा)

४. लगानी प्रतिफलको हिसाब अनुमानित आय र अनुमानित खर्च

सहभागीहरूवीच स्थानीय कोष अभिवृद्धी योजनाको अभ्यास गरी जिल्लागत रूपमा गरिने अभ्यासको योजना निर्माण गरियो ।

क्र.स.	क्रियाकलाप	कहिले	लक्ष्य	जिल्ला	जिम्मेवारी	सहयोगी
१	स्थानीय कोष अभिवृद्धी तालिमको सिकाई आदान प्रदान गर्ने	जनवरी, २०२०	१३	रसुवा, सिन्धुपाल्चोक, ओलढुंगा, महोत्तरी, सर्लाही, कपिलवस्तु, रूपन्दही, नवरपुर, परासी, दाङ, सुर्खेत, कञ्चनपुर, काँस्की	सम्बन्धीत जिल्लाका तालिम सहभागी	जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च
२	स्थानीय निकायमा बजेट सहितको योजना पेश	मार्च, २०२०	९	रसुवा, सिन्धुपाल्चोक, सर्लाही, कपिलवस्तु, रूपन्देही, दाङ, सुर्खेत, कास्की, कञ्चनपुर	सम्बन्धीत जिल्लाका तालिम सहभागी	जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च
३	जिल्ला मञ्चमा अभियान कोष वाकसराख्ने	फेब्रुअरी, २०२०	४	चितवन, रसुवा, दाङ र कास्की	ल्याम बहादुर दर्जी,	
४	सदस्यता नविकरण र वितरण गर्ने	मार्च, २०२०	१३	रसुवा, सिन्धुपाल्चोक, सर्लाही, कपिलवस्तु, रूपन्देही, दाङ, सुर्खेत, कास्की, कञ्चनपुर	सम्बन्धीत जिल्लाका तालिम सहभागी	जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च
५	सामुहिक शिविर गर्ने	अप्रिल २०२०	४	सर्लाही, महोत्तरी, दाङ र सिन्धुपाल्चोक	भावानी, बिरबहादुर, विश्वराम र गोपिनि	जिल्ला भूमि अधिकार मञ्च

समापन

माधव धमला, ओखलढुंगा

पहिला अन्तबाट स्रोत खोजेर अभियान सञ्चालन गरेका थियौं । तालिम पश्चात तत्काल जिल्ला भूमि अधिकार मञ्चसँग छलफल गरेर खुत्रुके बचत सुरू गर्छौ । र स्थानीय निकायबाट स्रोत खोजीको लागि योजना बनाउने छौं । यो तालिमले अरूको स्रोत ल्याएर मात्र दिगो काम हुँदैन । दिगो कामको लागि स्थानीय कोष खोजी र परिचालन जरूरी छ भन्ने सिकाई भएको छ ।

ल्याम बहादुर दर्जी, पर्वत

सञ्चार माध्यमको भूमिमा महत्वपुर्ण छ । हामीले गरेको कामलाई बाहिर ल्याउन सके सहयोगीहरूको मनलाई पगाल्न सकिन्छ । निजी क्षेत्रलेसामाजिक कामको लागि स्रोत छुट्याएका हुन्छन् । तर, त्यो स्रोतहरू त्यतिकै खर्च भएका छन् । हामीले त्यस्ता कम्पनिहरूसँग योजना बनाएर गयौं भने समाजिक सुरक्षा अर्न्तगतको स्रोत उपयोग गर्न सक्ने रहेछौं ।

बिरबहादुर बि.क., महोत्तरी

पैसालाई मात्र मध्य नजर गरी योजना बनाउँथ्यौं । समुदायले गरेको योजना, कोष संकलन हामीले मूल्यांकन गरेका रहेन छौं । हामीले सामुदायिक हल, पालिकाको भवन, स्रोत ब्यक्ती, लगायतका सेवाहरू निशुल्क उपलब्ध भयो भने त्यो नै स्थानीय स्रोत हो भन्ने सिकाई भएको छ ।

मन्जु चौधरी, नवलपरासी

कार्यक्रम सञ्चालन गर्नको लागि बाहिरी संस्थाको मात्र भर नपरी अन्य अभियानहरू गरेर पनि कोष संकलन गर्न सक्छौ भन्ने सिकाई भएको छ । जस्तो देउसी भैलो, सामुहिक श्रम, मुठी दान, चन्दा संकलन र च्यारिटी सोहरू गरेर पनि कोष संकलन हुन्छ । साथै हामीले धेरै स्रोतहरू त्यतीकै खेर फालेका छौं । पत्रपत्रिका बिक्री, संकलन आदीबाट पनि स्थानीय कोष अभिबृद्धि गर्न सकिन्छ ।

शान्ती मोक्तान, रसुवा

हामीले के उद्देश्यको लागि स्रोत संकलन गर्न लागेका छौं । ति कुरा पहिला आफु प्रष्ट हुनुपर्छ र जो संग स्रोत संकलन गर्न जान्छौं उसलाई पनि बुझाउनु पर्छ ।

कुमार थापा, आत्मनिर्भर केन्द्र

अभ्यासलाई अवसरमा बदलौं । स्थानीय कोष अभिवृद्धीतालिम पश्चात समुदामा राम्रो काम गर्न सकियो र अनलाईन कोर्षलाई पुरा गरियो भने । चेन्ज द गेम एकेडेमीले थप तालिमको अवसर प्रदान गर्ने छ । साथै जिल्लामा स्थानीय कोष संकलनको क्रममा केही समस्या भएमा आत्मनिर्भर केन्द्र र हामीलाई सम्पर्क गर्नु सक्नु हुने छ । आशा छ । यहाँहरूले आ-आफ्नो जिल्लामा गएर यो कामलाई अघि बढाउनु हुने छ ।

कार्यसुची र समय तालिका

पहिलो दिन

समय	**विषयवस्तु**	**विधि**	**गाईडलाईन**
९:००-९:१५	स्वागत र आत्मनिर्भर केन्द्रको छोटो परिचय	प्रस्तुती	
९:१५-९:३०	चेन्ज द गेम एकेडेमी परिचय र स्थानिय स्रोत परिचालन तालिमको उद्देश्य	छलफल	
९:३०-९:४५	सहभागी परिचय *(सिकाई र दैनिक समीक्षाको लागि २ जना ब्यक्ति छनौट गर्ने)*	आईस ब्रेक	- चित्र कार्डहरु वितरण गर्ने - उही तस्वीर भएको साथी छान्न लगाउने - जोडी साथी मध्ये एक अर्काको परिचय दिने
९:४५-१०:००	सहभागीको अपेक्षा संकलन	सहभागी सवैसंग छलफल गर्ने ।	- सहभागीलाई मेटा कार्डमा लेख्न लगाउने । सवै एकै ठाउँमा जम्मा भएर सुन्ने - एउटै प्रकृति र भिन्नै प्रकृतिको अपेक्षा बर्गिकरण गर्ने
१०:००-११:००	- स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालन के हो ? - स्थानिय स्रोत परिचालनको महत्व - स्थानिय स्रोत परिचालनको प्रकार	- सहभागीबाट अनुभव आदान प्रदान गर्ने । - सहजकर्ताबाट प्रस्तुती - आत्मनिर्भर केन्द्र र मञ्चले गरेको कामको अनुभव (घटना) समुहमा छलफल गर्ने । - स्थानिय स्रोत परिचालन सम्बन्धी भिडियो हेर्ने	- सहभागीहरुलाई स्थानिय स्रोत परिचालनको महत्वको विषयमा अनुभव राख्न लगाउने । - स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालनका प्रकारहरुको विषयमा सहभागीलाई मेटाकार्डमा लेख्न लगाउने, नगद, जिन्सी, ज्ञान, समय....... - अफ्रिकाको भिडियो हेर्ने ।
११:००-१:००	स्थानिय स्रोत परिचालनको ७ विशेषताहरु	प्रस्तुती र छलफल	प्रस्तुती
	छायाँ साथी छान्ने		
१:००- २:००	खाना		
२:०० -५:००	**माईण्डसेट र सहयोगी**	- सहभागीवीच	- सहभागीहरुवीच छलफल गर्ने ।

	प्रशंसा - सहयोगी केहो र किन ? - सहयोगीहरुको प्रकार - मानसिकता के हो र यसको महत्व केहो ? - डोनरको मानसिकता कसरी म्याच गर्ने ?	मन्थन गर्ने - सहभागीहरुबाट अनुभव बाँड्न लगाउने - प्रस्तुती	व्यक्तिहरुले किन दान दिन्छन् । सहयोगी हामीहरु सामु आएका छन् ? हामी सहयोगीहरु सामु पुगेका छौ ? छलफल गर्ने - सहभागीविच सफलता र असफलताको विषयमा सोध्ने । कसरी सफलता मिल्यो ? कसरी असफलता भईयो PPP - **Different Levels & Sources of Income**
	मुल्यांकनको लागि मेटाकार्ड वितरण गर्ने		- सहभागीहरुलाई सिकाई, बुझाई र सुझाव लेख्न लगाउने

दोस्रो दिन

समय	**विषयवस्तु**	**विधि**	**गाईडलाईन**
९:००–९:१५	पहिलो दिनको समीक्षा	आईस ब्रेक	सहभागीहरुको तर्फबाट नेतृत्व लिई समीक्षा गर्ने ।
९:१५–१०:३०	**दातृ निकायको प्रशंसाको लागि सक्रिय सुनाई** - सक्रिय सुनाई भनेको के हो ? - सक्रिय सुननाईको महत्व - सक्रिय सुनाईको प्रकृया	- खेल र आईस ब्रेक - अनुभव आदान प्रदान - प्रस्तुती - रोल प्ले	प्रत्येक समुहमा ३/३ जना हुने गरी ६ वटा समुह बनाउने । तिनिहरुलाई सहयोगी, सङ्गठन, प्रतिनिधि र प्रर्यवेक्षकको भूमिका दिने
१०:३०–१:००	स्थानिय स्रोत खोजी, परिचालनका चरण र आयको स्रोतहरु	- सहभागीहरुबाट अनुभव आदान प्रदान - स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालन सम्बन्धी १० चरणहरुको प्रस्तुती - आय स्रोतको प्रस्तुती	- जिल्ला तथा सङ्गठन अनुसार समुह बिभाजन गर्ने । उनिहरुलाई स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालन प्रकृयाबारे लेख्न लगाउने । पछी सहभागीलाई अझ प्रष्ट पार्न १० चरणहरु समावेश गर्ने । - सहभागीहरुलाई प्रश्न गर्ने कसरी स्रोत जुटाईयो । - यसलाई पहिलो दिनको शिर्षकमा लिंक गर्ने । सहयोगीहरुको प्रकार र उनिहरुको रुची ।
१:०० – २:००	**खाना**		
२:००–३:३०	**सहयोगी प्रोफाईल** - सहयोगी	- प्रस्तुती - सहभागीहरुवीच	

	प्रोफाईलको महत्व - सहयोगी प्रोफाईलको ७ चरणहरु	मन्थन गर्ने ।	
३:३०–५:००	***कोष संकलन प्रकृया*** ***Techniques of Fund Raising***	- सहभागीहरुवीच मन्थन गर्ने । - घटना अध्ययन प्रस्तुती - कोष संकलन प्रकृया सम्बन्धी प्रस्तुती	भूमि अधिकार अभियानमा कोष संकलनका लागि भएका प्रयास सम्बन्धी घटना अध्ययनहरु प्रस्तुत गर्ने । समुहमा छलफल गर्न लगाउने

तेस्रो दिन

समय	**विषयवस्तु**	**विधि**	**गाईडलाईन**
९:००–९:१५	दोस्रो दिनको समीक्षा	आईस ब्रेक	सहभागीहरुलाई नेतृत्व गर्न दिने
९:१५–११:१५	**स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालनका लागि सञ्चार** - प्रभावकारी सञ्चारको महत्व - प्रभावकारी सञ्चार महत्वका चरणहरु - प्रभावकारी सञ्चारको तत्वहरु - पृष्ठपोषण क्षमता	आईस ब्रेक Role play/ exercise	प्रभावकारी सञ्चार सम्बन्धी आईस ब्रेक *Head ,body and tail related presentation including other required elements to be considered for effective communication* *1 Tip/ 1 Top*
११:१५–१:००	**प्रस्तुतीकरण क्षमता** - प्रस्तुतीकरण क्षमता किन आवश्यक छ ? - प्रभावकारी प्रस्तुतीकरण शैली र संरचना - चलिरहेको अभ्यास र घटनाहरुको प्रभावकारी प्रस्तुतीकरणको नमुना	प्रस्तुती समुह छलफल र कुनै प्रस्तुतीकरणको प्रभावकारीता सम्बन्धी घटना अध्ययन तथा भिडियो माथी छलफल गर्ने ।	चित्र, कथा, भिडियो, पोष्टरमा छलफल गर्ने । सहभागीहरुलाई समुहमा विभाजन गर्ने । कुनै सवाल तथा घटनामा आधारित भएर प्रस्तुती गर्न लगाउने ।
१:०० – २:००	**खाना**		
२:००– ३:००	Pitching Skill- Structured pitching छोटो समयमा आफ्नो भनाई राख्ने अभ्यास)	समुह छलफल	समुहमा पुरै सुचना आउने गरी १ मिनेटमा म्यासेज भन्न लगाउने । समुहमा अभ्यास गर्ने । सवै कुरा आए नआएको छलफल गर्ने ।
३:१५–५:००	स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालनका लागि प्रभावकारी सञ्चार	समुहमा छलफल र अभ्यास	

चौथो दिन

समय	विषयवस्तु	विधि	गाईडलाईन
९:००-९:१५	तेस्रो दिनको समीक्षा	आईस ब्रेक	सहभागीहरुवीच छलफल गर्ने । नेतृत्व गर्न दिने
९:१५-११:१५	स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालन योजना १	समुह कार्य अनलाई मोडुअलमा अभ्यास गर्ने	सहभागीहरुलाई अनलाईको आधारमा स्थानिय कोष जुटाउने योजना बनाउन लगाउने ।
११:१५-१:००	स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालन योजना प्रस्तुती १	प्रस्तुती र पृष्ठपोषण	सहभागीहरुलाई अनलाईनको आधारमा स्थानिय कोष जुटाउने योजना बनाउन लगाउने ।
१:०० - २:००	खाना		
२:००-५:००	स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालन योजना र प्रस्तुती २	समुह कार्य अनलाई मोडुअलमा अभ्यास गर्ने	सहभागीहरुलाई अनलाईनको आधारमा स्थानिय कोष जुटाउने योजना बनाउन लगाउने ।

पाँचौ दिन

समय	विषयवस्तु	विधि	गाईडलाईन
९:००-९:१५	चौथो दिनको समीक्षा	आईस ब्रेक	सहभागीहरुवीच छलफल गर्ने । नेतृत्व गर्न दिने
९:१५-१:००	स्थानिय स्रोत खोजी र व्यवस्थापन कार्यान्वयन योजना	समुह कार्य, प्रस्तुती र मोडुअल ५ अनलाई अभ्यास	सहभागीहरुलाई योजना बनाई प्रस्तुती गर्न लगाउने र समुहमा पृष्ठपोषण दिने ।
१:०० - २:००		खाना	
२:०० - ४:००	स्थानिय स्रोत खोजी र परिचालनको तयारी Postures preparing		सहभागीहरुलाई एक घण्टा योजना बनाउन लगाउने र प्रस्तुती गर्न लगाउने । योजना रचनात्मक बनाउनको लागी पृष्ठपोषण दिने
२:००-५:००	मूल्यांकन र समापन	सहजकर्ता टिमले तयार गरेको फारम भर्न लगाउने । गोलो घेरामा सहभागीहरुको कुरा सुन्ने	टिप र टपको कुरालाई ध्यानमा राख्दै सहभागीहरुको कुरा सुन्ने । प्रमाणपत्र हस्तान्तरण गरी समापन गर्ने ।

सहभागी

क्र.स.	सहभागीको नाम	गा.पा/न.पा.	संस्था र समूहको नाम	फोन नं
१	शान्ती मोक्तान	नौकुण्ड गाउँपालिका-५,	आत्मनिर्भर केन्द्र, रसुवा	९८१८४१४२५८
२	विश्वराम गुरागाँई	हेलम्बु गाउँपालिका-६,	जिल्ला मञ्च, सिन्धुपाल्चोक	९८१८४७९६१८
३	सरस्वती व्याङ्जाङ्कर	ललितपुर उप म.न.पा.	युनिका फाउण्डेसन	९८६१५६६७४४
४	विर बहादुर बि.क	बर्दिबास न.पा-१०	जिल्ला मञ्च, महोत्तरी	९८१७६१९९१०
५	सुरज गजेुल	हेलम्बु गाउँपालिका-६,	जिल्ला मञ्च, सिन्धुपाल्चोक	
६	गोपिनि परियार	नौकुण्ड गाउँपालिका-५,	जिल्ला मञ्च, रसुवा	
७	भवानी घिमिरे	हरिपुर नगरपालिका-१	जिल्ला मञ्च, सर्लाही	९८१९८१८०५०
८	माधव धमला	मोलुङ गाउँपालिका १	जिल्ला मञ्च ओखलढुंगा	९८४२९८०६६७
९	लालकुमारी धमला	मोलुङ गाउँपालिका १	जिल्ला मञ्च ओखलढुंगा	९८४२८०३३७६
१०	कुमारी गुरूङ	पोखरा म.न.प-१५	जिल्ला मञ्च, काँस्की	९८०४१४३८५१
११	जीतबहादुर मोक्तान	पोखरा म.न.पा.-९	जिल्ला मञ्च, काँस्की	९८०५८५९६९०
१२	अनु चौधरी	लालझाडी गाउँपालिका-४	जिल्ला मञ्च, कञ्चनपुर	९८१०६००५३८
१३	जोग सुनार	कृष्णपुर नगरपालिका-३	जिल्ला मञ्च, कञ्चनपुर	९८०६४४१८२६
१४	मन्जु चौधरी	बुद्धभूमि नगरपालिका-२	जिल्ला मञ्च, कपिलवस्तु	९८११४३५५८१
१५	केशव चौधरी	बुद्धभूमि नगरपालिका-३	जिल्ला मञ्च, कपिलवस्तु	
१६	ढाकाराम रेग्मी	पञ्चपुरी नपा-३	जिल्ला मञ्च, सुर्खेत	९८४४८१७३३१
१७	पबित्रा बराल	विरेन्द्रनगर न.पा.-१२	जिल्ला मञ्च, सुर्खेत	९८६८२२७००१
१८	सुमबहादुर बि.क.	गैडाकोट नपा-४	जिल्ला मञ्च, नवलपुर	९८०७२८३९७४
१९	उमा बि.क.	गैडाकोट नपा-५	जिल्ला मञ्च, नवलपुर	९८११८९३६४०
२०	ल्यामबहादुर दर्जी	फलेबास नपा-५	राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च नेपाल	९८४७६३६२७६६
२१	रामसरी बुढामगर	घोराही	जिल्ला मञ्च, दाङ	
२२	दिपेश परियार	घोराही	जिल्ला मञ्च, दाङ	
२३	मन्जु श्रेष्ठ	बर्दघाट नगरपालिका	राष्ट्रिय मञ्च, नेपाल	
२४	भगवती बि.क.	बर्दिबास न.पा-१०	जिल्ला मञ्च, महोत्तरी	
२५	कुमार थापा	मेनपा-६	आत्मनिर्भर केन्द्र	९८५१२२४२८२
२६	प्रभा परियार	का.म.न.पा-३०	सहजकर्ता	९८४०९१६९७८
२७	बिष्णु शेर्मा	तार्केश्वर न.पा-४	सहजकर्ता	९८६१९२४८७०

☺☺☺